

РАЭСТДЭВИНАД

№ 200 (24482)

Газет цæуын райдытта 1923 азы 14 мартыйы
Издается с 14 марта 1923 года

Аргъ 10 сомы

2017 азы 27 октябрь — кæфты мæйы 27 бон, майрæмбон

КАЕСУТ НОМЫРЫ:

2 “ДУНЕОН УАВДÆР ХЫНЦГÆЙÆ,
ПАТРИОТОН ХЪОМЫЛАДМÆ —
ФЫЛДÆР ДÆРГОМ”

3 НÆ ИУДЗИНАДЫЛ ХЪУАМÆ АХАДОЙ
*Иу адæмæн — иу бæрæгбæттæ,
иу æгъдæуттæ*

4 ФЫССÆДЖЫ САГЪÆСТÆ
Норст цæхæр

Зынаргъ ирон адæм Хуссарæй Цæгатмæ!

Абон махæн у цытджын бон. Ирон туг кæмæ хæццæ кæны, фæсарæнты цæргæйæ, республикæйæ дард уæвгæйæ дæр, уыдон иумæ æрбамбырд уыдысты. Ирыстонмæ æрбацауынаæн фадат кæмæн нæ уыд, уый дæр стыр цинимæ йæ хъус дардзæнис Ирон адæмы IX съезды куыстмæ.

Нæ хистæрты ныхасы кæддæриддæр уыдис фарн. Нæ хистæрты уынаффæйы алкæддæр уыдис хъомыс. Уымæн-иу æрбамбырд сты Ныхасы, уым-иу лыг кодтой ахсджиаг фарстатæ. Худинагæ-нæгыл кодтой хъоды, сгухыт лæгыл — кадзы зарæг, хорз кæстæрæн та — арфæ.

Уæдæ, нæ буц хистæртæ, фарн уæм бадзурæд! Кæддæр-иу нæ цытджын, куырыхон фыдæлтæм куыд æнхæлмæ кастысты, афтæ абон дæр æппæт ирон адæм æнхæлмæ кæсынц уæ рæстæг уынаффæтæм. Сымах хъуамæ хорзæй хорз зæгъат, æвзæрæй — æвзæр; абон не 'хсæнады цы хъæндзинæдтæ ис, уыдоныл бакуаст; адæммæ цы дызæрдыгдзинæдтæ æвзæры, уыдон аиуварс кæныныл архайат. Уый тыххæй та хъæуы мыггæгты ныхæстимæ иудадзгъ æнгом куыст кæнын, фæсивæдимæ æргомæй кусын. Уадз, зоной, уыдонæн дард сæ ныхас хъуыдыйаг кæй у.

Уыры мæ, амæй фæстæмæ дæр уæ архайд кæй уыдзæнис адæмы иудзинады сæраппонд, нæ мидисджын æгъдæуттæ, абон махæн царды скола чи сты; нæ хъæздыг культурæ, махæн удварны хъомылад чи у; нæ мадæлон æвзаг, æрмæст йæ зæрдæагайгæ зæлтæй зæгъæн кæмæн ис æппæты зынаргъдæр дзырдтæ — Фыдыуæзæг, Фыдыбæстæ, Ныййарæг, Хъæбул — уыцы хæзнатæ кæй бахъæхъ-хъæндзыстут. Æрмæстдæр уæд уыдзæнис уæ архайд фарн! Уый куы уа, уæд нæ адæмы æхсæн уыдзæн иудзинад!

**БИТАРТЫ Вячеслав,
Республикæ Цæгат Ирыстон-
Аланийы Сæргълæууæг**

27-28 октябры — Ирон адæмы IX съезд

*Рæз, Ирыстон!
Рæз, нæ бæстæ, размæ цу!
Рухс, бæрзонд сты дæ
хæхтæ, дар дæ тырыса
бæрзонд!*

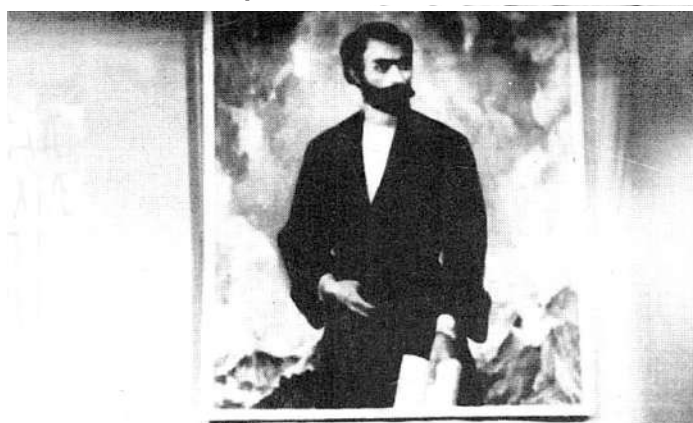
АБЪИТЫ Васо

Ирон адæмы II съезды æвзæрст
“Стыр Ныхас”-ы разамонджытæ:
сæргълæууæг **ГИОТЫ Михал**, сæргълæууæджы
фыццаг хæдивæг **БАЛИКЪОТЫ Сафар**,
сæргълæууæджы хæдивæг **ЦЫБЫРТЫ Людвиг**
æмæ **ХУЫТЫГАТЫ Хъазыбег**

КОЗАТЫ Георги æмæ ГОБОЗТЫ Вячеслав
Ирон адæмы I съезды

Ирон адæмы II съезды президиумы уæнтгæ

Фарн уæм бадзурæд, ирон адæмы 'взæрст лæгтæ!

Фыдæлтæй нын баззад нæ адæмы æмæ не 'хсæнады рессагдæр фарстатыл абонау иумæйаг ныхасы тæрхон кæнын. Нæ фыдæлтæн нæ уыд Конституци дæр æмæ заккæттæ дæр, фæлæ сæ куырыхон зонд æмæ, кæрæдзи кæй æмбæрстой, уый фæрцы уæлахиз кодтой сæ уæззау царды æппæт цæлхуртыл дæр.

Нæ куырыхон фыдæлтæй фарн æмæ традициæ цæмæй хъæхъæд æрцауой æмæ сæ фидæны фæлтæртæм адæттæм, уый тыххæй сырæзт æппæтирон æхсæнадон организаци “Стыр Ныхас”. Кæд фæстæдæр йæ ном æмæ йæ статусы дæр ивддзинæдтæ æрцыд, уæддæр нæ аивта йæ сæйраг нысануæг. Уыцы нысануæг та у ирон адæмы кæрæдзимæ æрбангом кæнын, нæ рагфыдæлты традициæ царды домæнтæм гæсгæ раздахын.

“Стыр Ныхас” йæ равзæрдæй фæстæмæ архайдта фæсивæды раст фæндагыл сæвæрыны фарстатæ лыг кæныныл, тох кодта наркоманийы ныхмæ, зæрдидæгæй архайдта ирон æгъдæуттæ æмæ традициæн сæ раздæры кад æмæ нысануæг раздахыныл, районы, сыхты æмæ мыггæгты Ныхæстæ аразыныл. Афтæ хъуамæ уа нырæй фæстæмæ дæр. Махæн нæй Ирыстон æмæ ирон адæмы проблемæтæм куыдфæндый цæстæй кæсын бар. Ис нын кæстæртæ, кæцытæ сты нæ царды сæйраг нысан, нæ сомбоны ныфс. Уыдон мах хъуамæ уыной кусгæ, архайгæ, хъуамæ сæ баууæндын кæнæм, сæ хъымæт нын æппæтæй ахсджиагдæр кæй у, ууыл.

Уæдæ арфæйаг уæд нæ куыст! Арфæйаг æмæ æнтыстджын уæнт нæ хъуыддæгтæ, нæ уынаффæтæ!

**БИБЫЛТЫ Анатоли,
Республикæ Хуссар Ирыстоны —
Паддзахад Аланийы
Президент**

“Стыр Ныхас” — йæ райдайæнæй абонмæ

Нæ бæстæйы рацарæзты дуг куы райдытта, уæд Цæгат Кавказы æмæ Ирыстоны дæр фæстæджындæр адæмон дипломатийы ардзæстæты архайд; фæзындисты адæмон советтæ, уынаффæдæттæ. 1993 азы Дзæуджыхъæуы, ирон адæмы II съезды, рахастой æхсæнадон совет “Стыр Ныхас” (ныр Æлпæтдунсон æхсæнадон эмæлд “Иры Стыр Ныхас”) саразыны уынаффæ. Уæдæй нырмæ ацы организацион уæнтгæ лыг кæнын, Ирыстоны æхсæнадон цардыл, нæ адæмы иумæйаг рæзтыл чи ахады, уыцы фарстатæ.

Ирон адæмы I съезд уыд 1991 азы. Йæ саразынæн уыд бæлвырд нысантæ æмæ ахосæгтæ. Йæ делегаттæ æмæ разамонджытæ æрныхас кодтой рацарæзты фæстæ нæ адæмы сомбон æмæ абоны цардыл, уæды рæстæджы æхсæнадæй ахсджиагдæр цаутыл, нæ сыхаг адæмыхæттытæм хæлар ахастдзинæдтæ фидардæр кæнын хъуыддæгтæ. Ирон драмон театры уæрæх залмæ æрбамбырд сты ирон адæм республикæйы æппæт районтæй æмæ хъæугæй. Хуссар Ирыстонæй дзы уыд кæдджын æвзæрст лæгтæ. Байгом æй кодта оргкомитеты сæрдæр, Ирыстоны дзырддзæуæгдæр хистæртæй иу, номдзыд хъæбгæсæй-хæцæг **Дзгойты Аслæнбег**. Уый фæстæ æвзæрст æрцыдысты йæ Президиумы кæдджын уæнтгæ: академик **Абайты Васо** æмæ зындгонд политикон, æхсæнадон архайдæг **Хъуылымбегты Торез**. Съезды архайджытæ фыццаг, иу минут æдзæмæй алæугæйæ, сардтой Хуссар Ирыстоны хæстон цауты чи фæмард, уыдон рух нæмттæ.

Съезды раныхас кодтой ЦИАССР-ы сæйраг советы депутат, Хæххон паддзахадон аграрон университеты ректор **Козаты Георги** æмæ ЦИПУ-ы профессор, историон наукаы доктор **Гиоты Михал** (уый сси “Стыр Ныхас”-ы фыццаг сæрдæр дæр). “Ирон адæмы æнæнхæлæлдæг уавæры тыххæй” дзырдæй, Козаты Георги лæмбынæг æрлæууыд ирон адæмы ивгъуыдыл, цы фæндагыл

рацыдысты, фыдæй-фыртмæ ныл цы æхсызгон æмæ хъыджы бонтæ æрцыд, уыдоныл, Хуссар Ирыстоны уæды рæстæджы уавæрыл. Йæ 'ргом аздæхта, Дзæуджыхъæуы 1981 азы цы цаутæ æрцыд, уыдонмæ. (Уый фæдæл сæрмагондæй съезды делегаттæ сфидар кодтой резолюци), бахаста цалдæр фæндонæ нæ сыхæг-тимæ сæвзæрæг уавæр банывил кæнын тыххæй.

Нæ фыдæлтæм Ныхасæн цы ахадындынад уыд, йæ уæнтгæ æхсæнады тыхстаг фарстатæ куыд лыг кодтой, абон нæ царды ирон æгъдæтæ, намысы уæгæвæрдтæн цы нысануæг ис, ирон адæмы иудзинадыл куыд ахадынц, ууыл уыд йæ раныхас съезды Гиоты-фыртæн.

Докладты фæдæл сæ хъуыдытæ æмæ филиппинæгтæ загътой зындгонд ахуыргæндæг **Цыбырты Людвиг** (уæд уыд Хуссар Ирыстоны паддзахадон университеты ректор), филологон наукаы доктор, профессор **Джусойты Нафи**, историон наукаы доктор, ЦИПУ-ы уæды ректор **Махæматты Ахуырбег**, зынгæ æхсæнадон архайдæг **Быгъуылты Ольгæ**, инæлар-булкхон **Суанты Станислав**, съезды оргкомитеты уæнт **Джиоты Яков**, Горæтæгон районы Комгæроны хъæуы æххæсткомы сæрдæр **Дриаты Циалæ**.

Республикæ Хуссар Ирыстонæй съезды раныхас кодта Министры советы сæрдæры хæдивæг, хуссар-ирстойнаг делегацийы сæргълæууæг **Хуыгаты Резо**. Йæ раныхас та

уыд уæды рæстæджы Хуссар Ирыстоны уæззау уавæрыл, ирон адæмы иудзинадыл, дарддæры цардыл. Республикæйы сæвзæрæг уæззау уавæры тыххæй съезды делегаттæ ныффыстой курдиат, Иугонд Нацицы Организацийы цы паддзахæдтæ ис, уыдон сæргълæуджытæм.

Съезды делегаттæ цы хъуыддæгты гæххæттытæ сфидар кодтой, уыдон баст уыдысты нæ республикæйы социалон-экономикон рæзтимæ: арфæйы ныхас Хуссар Ирыстоны сæрибардзинад хъæхъæнджытæм, ирон адæмы репресситы æмæ Гурдзыстоны уæды рæстæджы хицаудæй æнæзакон миты тыххæй резолюциæтæ, курдиаттæ УОСФСР-ы сæйраг Советмæ, Цæгат Кавказы цæргæг адæмты конфедерациæм.

II съезды агъоммæ республикæйы дзыллон хабархæссæг фæрæзты — газетты, журналты, радио æмæ телеуынады — уыд бирæ æрмæджытæ, уацтæ, интервьютæ, раныхæстæ, ирон адæмы дзыллон æмбырдмæ хъуамæ цавæр фарстатæ рахæссæм, сæйрагдæр дзы цы хъуыддæгтыл æрдзурæм, уыдоныл. Комкоммæ дзы амынд цыд, æхсæнадон эмæлд “Стыр Ныхас” саразынæн, фыццагдæр, цы хъæуы, йæ ахсджиагдæр нысан æмæ хæстæ цавæр уыдысты. Æппæт уыдæттæ ирон адæмы дзыллон æмбырдæй разæм мидисджын уацтæ газетты ным-мухур кодтой профессор Гиоты Михал æмæ Цæгат Ирыстоны Сæйраг Советы Президиумы пресс-центр.

1993 азы 22 майы Ирон театры дыккаг съездмæ æрбацид 605 делегаты республикæйы æппæт районтæй, Хуссар Ирыстонæй. Съездмæ сæрмагондæй ссыдысты минæвæрттæ Мæскуйæ, Санкт-Петербургæй, Стъараполæй, Донецкæй, Краснодарæй, Иркутскæй, Одес-

сæйæ, Швейцарийæ, Туркæй. Съезды куысты зæрдидæгæй архайдтой нæ республикæйы национ-культурон æхсæнадытæ минæвæрттæ дæр. Йæ архайджытæ æмæ уаджыты номыл сæ арфæйы ныхæстæ æрбарыстой Цæгат æмæ Хуссар Ирыстоны Министраты æмæ Сæйраг Советты разамонджытæ.

Æмбырды райдайæны йæ архайджытæ-иу уысм сабыр алæугæйæ, ссардтой, нæ сыхаг экстремистты къухæй чи фæмард, Ирыстоны сæрибардзинады йæ цард чи радта, уыцы хъæбатырты рух нæмттæ.

Съезд йæ цыбыр раныхасæй байгом кодта ЦИПУ-ы профессор **Хадыхъаты Хадзымет**. Цæгат Кавказы хæххон-металлургон институты профессор **Хуадонты Зураб** æрдзырдта “Стыр Ныхас”-ы сæйраг уæгæвæрдтыл æмæ йæ организацион бындуртыл. Уый бацамыдта, ирон адæмы иугæнæг организаци саразын ныры рæстæгæй вазыгджындæр кæй никуы уыд. Уымæн æмæ, нæ бæстæ æмæ Ирыстоны дыууæ хайы цы тæссаг уавæры бахаудысты, уым нæ адæмæн раст фæндаг сарын зын у. “Стыр Ныхас” уыцы хъуыддæгыл кæй архайдзæн, уымæй съезды архайджытæн стыр ныфс æмæ зæрдæ æвæрдта йæ раныхасы Хуадонты-фырт.

Зынгæ æхсæнадон архайдæг, техникон наукаы доктор, профессор **Гаппуаты Тæтæрхъан** йæ раныхасы загъта: “Не 'мбырды сæйраг нысан уый мидæг ис, цæмæй, Ирыстон цы уæззау уавæры бахауд, уымæн раст аргъ скæнæм, нæ фыдæлтæ Ныхас æмæ нæ адæмы фидæныл иумæ сагъæс кæнæм. Ацы фыдуæвæртты ирон адæмы Хуссарæй Цæгатмæ хъæуы æнгомдæр æрбалаууын, æмзонд-æмвæндæй архайын. Ирыстоны цы бирæ адæмыхæттытæ цæры, уыдонимæ нæ хæлардзинады уидæгтæ фидар кæнын хъæуы. Цæ-

мæй нæ 'взаг ма фесæфа, уый тыххæй йæ хъæуы скæнын æвæг паддзахадон, пайдæ дзы кæнæм не 'рвилбонны царды, хæдзары, куысты, школыты, рæвдауæндæттæ.”

Тæтæрхъан ма йæ раныхасы йæ 'ргом аздæхта Ирыстоны демографийон уавæрмæ, “Стыр Ныхас”-ы саразты æмæ ирон адæмы фыццаг съезды уынаффæтæй ма царды уагъд чи не 'рцыд, уыдоныл кæронмæ бакусынмæ.

Съезды иннæ докладгæнæг, профессор Козаты Георги та бæлвырд æрдзырдта, 1992 азы нæ сыхаг экстремисттæ се 'рбабырсты рæстæг нæ адæмæн цы æвирхъау бæл-лæхтæ саразтой, республикæйы социалон-экономикон уавæрæн цы стыр зынтæ æрхастой, ууыл. Æмæ съезды архайджыты размæ рахаста хъулгæйы фыдракæндæнтæ ирон адæмы ныхмæ барадон æгъдауæй раст аргъ скæнын, ахосджынты раиртасын æмæ сæ карзæй бафхæрыны фæндон. Уымæ, йæ раныхас арæст уыд бæлвырд факты бындурыл. Уымæ гæсгæ йæ ахадындынад куыд историон документæн ныртæккæ дæр ахсджиаг у.

Хуссар Ирыстоны уæды политикон уавæры тыххæй съезды раныхас кодта Хуссар Ирыстоны паддзахадон университеты ректор, историон наукаы доктор, профессор Цыбырты Людвиг. Бæстон æрдзырдта республикæйы хæдбардзинадыл, Цæгат Ирыстонимæ социалон-экономикон, культурон-ахуырадон бастдзинадыл, уæд Цæгат Ирыстоны АССР-ы Сæйраг Совет дыууæ республикæйы рæзты тыххæй цы концепци сфидар кодта, уый ахадындынад.

Ирон адæмы II съезды архайджытæ æмвæндæй, æмзондæй цы уынаффæтæ рахастой, уыдонæн сæ сæйрагдæр у æхсæнадон-политикон иугонд “Стыр Ныхас” арæст кæй æрцыд, уый. Съезды бæлвырдгонд

(Кæрон 2 фарсыл)

“Стыр Ныхас” — йæ райдайæнæй абонмæ

(Райдайæн 1 фарсыл)

Съезды фыццаг докладгæнæг уыд æхсæнадон-политикон иугонд “Стыр Ныхас”-ы сæрдар, профессор **Гиоты Михал**. Уый йæ раныхасы йæ 'ргом аздæхта, Ирыстоны хицауæдтæимæ, министрæтæ æмæ ведомствотимæ сын цаавæр бастдзинад хуамæ уа, æппæт уыцы фарстæмæ. Уымæй уæлдай ма, нæ сыхаг адæмтимæ нæ ахастдзинæдтæ фæхъомысджын-дæр кæныныл организаци куыд архайы, ууыл.

Съезды делегаттæ байхуыстой, 1996 азæй 1999 азæмæ “Стыр Ныхас”-ы хыгдмæ цы æхцайы фæрæстæ æрбафтыд, уыдон куыд æмæ цауыл хардзæгонд æрцыдысты, уый тыххæй президиумы уæнгты информацимæ. Сæ фылдæр хай сын схардз кодтой Нары Къостайы мад Марийы ингæныл ног цыртдæвæн савæрыныл, Черменыхъуы зынгхуыст хæстонтæн цыртдæвæн савæрыныл, Дзæуджыхъæуы сæрмаæ (Ирыхъæуы) Хуыцауы дузурæ куыд æмæ цыцалыг кæныныл, нæ республикæйы уæлдæр ахуыр-гæнæндæтты хуыздæр студенттæн æрвылмæйон стипендиæ фидыныл, газет уадыныл, æвæрæз бинонтæн, хæсты ветерантæн, алыхуызон фыдбылызты бахауæг адæмтæн, स्कылатæн æмæ районы Ныхасæн æххуысыл.

Уый фæстæ ма раныхас кодтой РЦИ-Аланийы Хицауады сæрдар **Мамсыраты Таймураз**, Социалистон фæллойы Хъæбатыр, Фыдыбæстæйы Стыр хæсты ветеран **Коккоиты Саламджери**, ЦИПУ-йы ректор **Махæмæтты Ахуырбег**, Санкт-Петербурджы цæрæг ирон адæмы æхсæнады уæнг **Фриаты Валери**, æхсæнадон архайæг **Айларты Зара**, профессор **Хъалаты Сергей**, Сирийы цæрæг ирæтты æхсæнады сæрдар **Æлбегаты Назыр**, Хуссар Ирыстоны нациты æмæ миграцийы хуыздæгты министр **Цоциты Барис**, æхсæнадон змæлд “Нæ

РЦИ-Аланийы нациты хуыздæгты фæдлæг уæды министр **Мецагы Эдуард** та йæ 'ргом аздæхта республикæйы цæрæг адæмы хæттытæ æдасдзинады фарстæмæ. Хуссар Ирыстоны делегацийы номæй ма съезды раныхас кодтой Хуссар Ирыстоны Сæйраг Советы сæрдар, профессор **Цыбырты Людвиг**, Хуссар Ирыстоны прокуроры хæдмæг **Гатыкоты Павел**. Уыдонæй уæлдай съезды куысты тыххæй сæ фиппайнæгтæ, фæндæттæ æмæ курдиæттæ загъттой уæды рæстæджы нæ республикæйы Президент **Галазты Æхсарбег**, Хицауады сæрдар **Бирæгыты Юри**, “Стыр Ныхас”-ы Президиумы уæнг, профессор **Гаппуаты Тæтæрхъан**, фæсивæды хъомылады фарстатый æрдзырдтой зындгонд спортсмен **Рæмонаты Валодя**, æхсæнадон архайæг **Хæтæгыты Валодя**, фыссæг **Денджыты Уыррызмæг**.

Съезды цы уынаффæтæ хаст æрцыд, уыдон баст уыдысты, амæй размæ цы съездтæ арæст æрцыд, уыдоны архайджыты уынаффæтæ царды рауадзынмæ, Цæгат æмæ Хуссар Ирыстоны æхсæн цы алыхуызон бадзырдтæ фыст æрцыд, уыдон сæххæст кæныны хуыздæгтытæ. ***

Ирон адæмы IV съезд. Уыд 1999 азы 28-29 октябры Хæххон аграрон университеты Культурæйы галыаны.

Куыд иннæ æппæтирон адæмон форумты, æфтæ ацы съезды размæ дæр æмбæлгæ уагыл лыггонд æрцыдысты æппæт организацион фарстæтæ. Уымæй уæлдай, бирæ æрмæджытæ мыхуыргонд æрцыд республикæйы газетты, ПТРК “Алани”-ы уыдис съездимæ баст равдыстытæ æмæ радиобакастытæ. Архайдтой дзы куыд “Стыр Ныхас”-ы миновæрттæ, æфтæ Цæгат Ирыстоны интеллигенци дæр.

Иумæйагæй съездимæ хуынд уыд 414 делегаты — Ирыстоны Хицауады уæнгтæ, Дзæуджыхъæуы æмæ республикæйы районы Ныхасы, Уæрæсейы, хæстæг æмæ дард фæсарæнтты цæрæг ирон адæмы хуыздæр æмæ кадджындæр миновæрттæ.

Съезды фыццаг раныхас кодта РЦИ-Аланийы уæды Президент **Дзасохты Алыксандр**. Йæ ныхасы сæр уыд уæды рæстæджы æхсæнады уавæрыл, ирон адæмы иудзинадыл, нæ 'взæг, нæ культурæ бахъæхъæныныл. Æхсæнадон змæлд “Стыр Ныхас”-ы размæнд æмæ уæнгтæ Ирыстоны цæрæг æмæ, нæ алыварс чи ис, уыцы адæмтимæ хæлардзинад фидар кæнын куыд æнтысы, сæ размæ ма цаавæр хæстæ лæууы, Хицауадимæ æмæ æндæр бæрзонд ведомствотимæ нæ дзыллæйы иумæйаг

комбоныл сæ архайд цæс ахадгæ, у, уый фæдлæг дзы стыр доклад скодта “Стыр Ныхас”-ы Сæрдар **Гиоты Михал**. Уымæй уæлдай ма уый æрдзырдта, организаци фæсивæды æхсæн цаавæр хъомыладон, рухстауæн куыст кæны, ууыл.

Съезды делегаттæ байхуыстой, 1996 азæй 1999 азæмæ “Стыр Ныхас”-ы хыгдмæ цы æхцайы фæрæстæ æрбафтыд, уыдон куыд æмæ цауыл хардзæгонд æрцыдысты, уый тыххæй президиумы уæнгты информацимæ. Сæ фылдæр хай сын схардз кодтой Нары Къостайы мад Марийы ингæныл ног цыртдæвæн савæрыныл, Черменыхъуы зынгхуыст хæстонтæн цыртдæвæн савæрыныл, Дзæуджыхъæуы сæрмаæ (Ирыхъæуы) Хуыцауы дузурæ куыд æмæ цыцалыг кæныныл, нæ республикæйы уæлдæр ахуыр-гæнæндæтты хуыздæр студенттæн æрвылмæйон стипендиæ фидыныл, газет уадыныл, æвæрæз бинонтæн, хæсты ветерантæн, алыхуызон фыдбылызты бахауæг адæмтæн, स्कылатæн æмæ районы Ныхасæн æххуысыл.

Уый фæстæ ма раныхас кодтой РЦИ-Аланийы Хицауады сæрдар **Мамсыраты Таймураз**, Социалистон фæллойы Хъæбатыр, Фыдыбæстæйы Стыр хæсты ветеран **Коккоиты Саламджери**, ЦИПУ-йы ректор **Махæмæтты Ахуырбег**, Санкт-Петербурджы цæрæг ирон адæмы æхсæнады уæнг **Фриаты Валери**, æхсæнадон архайæг **Айларты Зара**, профессор **Хъалаты Сергей**, Сирийы цæрæг ирæтты æхсæнады сæрдар **Æлбегаты Назыр**, Хуссар Ирыстоны нациты æмæ миграцийы хуыздæгты министр **Цоциты Барис**, æхсæнадон змæлд “Нæ

РЦИ-Аланийы нациты хуыздæгты фæдлæг уæды министр **Мецагы Эдуард** та йæ 'ргом аздæхта республикæйы цæрæг адæмы хæттытæ æдасдзинады фарстæмæ. Хуссар Ирыстоны делегацийы номæй ма съезды раныхас кодтой Хуссар Ирыстоны Сæйраг Советы сæрдар, профессор **Цыбырты Людвиг**, Хуссар Ирыстоны прокуроры хæдмæг **Гатыкоты Павел**. Уыдонæй уæлдай съезды куысты тыххæй сæ фиппайнæгтæ, фæндæттæ æмæ курдиæттæ загъттой уæды рæстæджы нæ республикæйы Президент **Галазты Æхсарбег**, Хицауады сæрдар **Бирæгыты Юри**, “Стыр Ныхас”-ы Президиумы уæнг, профессор **Гаппуаты Тæтæрхъан**, фæсивæды хъомылады фарстатый æрдзырдтой зындгонд спортсмен **Рæмонаты Валодя**, æхсæнадон архайæг **Хæтæгыты Валодя**, фыссæг **Денджыты Уыррызмæг**.

Съезды цы уынаффæтæ хаст æрцыд, уыдон баст уыдысты, амæй размæ цы съездтæ арæст æрцыд, уыдоны архайджыты уынаффæтæ царды рауадзынмæ, Цæгат æмæ Хуссар Ирыстоны æхсæн цы алыхуызон бадзырдтæ фыст æрцыд, уыдон сæххæст кæныны хуыздæгтытæ. ***

Ирон адæмы IV съезд. Уыд 1999 азы 28-29 октябры Хæххон аграрон университеты Культурæйы галыаны.

Куыд иннæ æппæтирон адæмон форумты, æфтæ ацы съезды размæ дæр æмбæлгæ уагыл лыггонд æрцыдысты æппæт организацион фарстæтæ. Уымæй уæлдай, бирæ æрмæджытæ мыхуыргонд æрцыд республикæйы газетты, ПТРК “Алани”-ы уыдис съездимæ баст равдыстытæ æмæ радиобакастытæ. Архайдтой дзы куыд “Стыр Ныхас”-ы миновæрттæ, æфтæ Цæгат Ирыстоны интеллигенци дæр.

Иумæйагæй съездимæ хуынд уыд 414 делегаты — Ирыстоны Хицауады уæнгтæ, Дзæуджыхъæуы æмæ республикæйы районы Ныхасы, Уæрæсейы, хæстæг æмæ дард фæсарæнтты цæрæг ирон адæмы хуыздæр æмæ кадджындæр миновæрттæ.

Ирон адæмы IV съезды

рæстæмæ æмбæлгæ æвæрæн бахæссыныл. Æрмæстдæр æмзондæй, æмвæндæй, æмхъарыгæ бацархайдзыстæм Ирыстоны рухсæмбæлгæ æмбæлгæ хуызы цæст дарын.

Фæндзæм съезды сæ хуыздæгты æмæ фиппайнæгтæ чи загътæ, уыдонимæ уыдысты “Стыр Ныхас”-ы Сæрдары хæдмæг, академик **Æлборты Иван**, Хырымы цæраг ирон адæ-

Ирон адæмы V съезды

Ирон адæмы VI съезды

Ирон адæмы VII съезды

Ирон адæмы VIII съезды

рæг адæмыхæттытæмæ фæлар ахастдзинæдтæ фидар кæныныл куыд архайы, ууыл.

Кæд съезды архайджыты уынаффæмæ гæсгæ æхсæнадон змæлдæй иæ ном ивд æрцыд æмæ йæ рухыдтой “Аланы Ныхас”, уæд ын ныр УФ-ы æхсæнадон организациæн дæуагæттæг зæхъонмæ гæсгæ ногæй радтой йæ раздæры ном “Стыр Ныхас”.

хайджытæ, 200 делегаттæй фылдæр, Ныхас кодтой ирон адæмы ивгъуыдыл, абоныл æмæ фидæны рухсæмбæлгæ бæллицæг нысæнтыл. Съезды сæйраг докладгæнæг æппæтирон æхсæнадон змæлд “Стыр Ныхас”-ы сæрдар Гиоты Михал йæ раныхасы сæйрагдæр йæ 'ргом аздæхта Хуссар Ирыстоны цæрджыты политикон, социалон, экономикон уавæрмæ, Гуырдзыстоны уæды рæстæджы хицауад Хуссар Ирыстоны адæмæн цы загъд æмæ хæстæхæххæн митæ кодтой, уыцы æнæуаг фæзындытæ тæн барадон политикон æгъдауыг аккаг аргъ скæнынмæ.

Съезды раныхас кодтой РЦИ-Аланийы Сæргълауæг **Мамсыраты Таймураз**, Хуссар Ирыстоны Президент **Коккоиты Эдуард**. Ирон адæмæн Гуырдзыстоны фашистон хицауад фидæй-фыртмæ, æнусæй æнусмæ цы фылдзинæдтæ æвæзын кодтой, сæ ахосæй Хуссар Ирыстоны цæрджыты цæл уæззау заманы скодта, æмæ Хуссар Ирыстонæн фыртæккæ Уæрæсейæ ныр алыварс бастдзинæдтæ саразын

фæрцы зынгæ ивддзинæдтæ æрцыд æппæтирон æхсæнадон змæлд “Стыр Ныхас”-ы архайды. Съезды делегатты æмæ змæлды Сæрдар, профессор **Басаты Барис** фæндæй хаст æрцыд Уынаффæ УФ-ы Юстицийы министрæдмæ курдиат бадæттыны, цæмæй “Стыр Ныхас”-æн лæвæрд æрцауа, йæ хæстæ æмæ йын йæ хæстæ ирон адæмы хæрзæбоныл архайд чи фæфылдæр æмæ ахадгæдæр кæна, ахæм статус. Съезды фæстæ уыцы фæндæн лæвæрд æрцыд уæрæх фæндаг. Æмæ ныр æппæтирон æхсæнадон змæлд ног номимæ — Æппæтдунеон æхсæнадон змæлд “Иры Стыр Ныхас” æрхæст кæны йæ хæстæ дунейы цæраг ирон адæмы рæз. Уæдæ йæ номхыгъды æвдæм æнæрадон съезды делегатты уынаффæйæ цы ног уæнгтæ фæзынд, стæй чи ног куысæг къордтæ æрцыд арæст, организацийы куыстхъомдзинадыл ног тыхтæ бафтыдтой, зæгъгæ, куы зæгъгæ, уæд рæддыд нæ уыздæн.

Ирон адæмы VIII съезды РЦИ-Аланийы Сæргълауæг **Мамсыраты Таймураз** æмæ Хуссар Ирыстоны Президент сæ раныхæсты се 'ргом аздæхтой ирон адæмы иудзинады, Уæрæсейæ фидар æмæ æнгæмдæр бастдзинæдтæ саразын хуыздæгтытæ. Ууыл æппæтдунеон æхсæнадон змæлд куыд архайы дзууæг Ирыстоны Хицауадтимæ, уыцы фæдлæг йæ докладты æрдзырдта змæлды уæды Сæрдар, профессор **Басаты Барис**. Уый ма йæ 'ргом аздæхта фæсивæды хъомыладимæ, нозт æмæ наркоманийы азарæй сæ бахызыныл йæ дæлбар организацийы уæнгтæ куыд архайын, уымæ дæр. Æргомæй загътæ, сæ куысты чи аиппытæ æмæ куылымпытæ ис, уыдоны тыххæй.

Æппæтдунеон æхсæнадон змæлд “Иры Стыр Ныхас”-ы хъæппарисæй арæст æрцыд республикон фæсивæдон форумтæ, конференцитæ æмæ фембæлдтытæ, куыд Дзæуджыхъæуы, æфтæ республикæйы æппæт районы дæр. Фæлæ уыцы арфæйæг мадæлтæтæ сæ зынгæдæр у, 2013 азы майы Дзæуджыхъæуы кæй уыд дунейон зонадон конгресс “Этногенез и этническая история осетин”. Йæ архайджытæ — Уæрæсейы æмæ Европæйы хуыздæр ахуыргæндтæ, историктæ, этнографтæ, культурологтæ цалдæр боны дæргъы кастысты докладтæ ирон адæмы равæрдзыл, сæ историйыл. Конгрессы фæрцытæ та сæ ныр куыд æрцыд, ирон адæмы историон рæзты фактыл даутæ чи æвæры, нæ кадджын фидæлты стухытытæ нын радтон-батон чи кæны, уыцы мæн ахуыргæндтæ. Ахæм уыд, цыбырæй Басайы-Фырт ирон адæмы VIII съезды цы доклад скодта, уыцы хуызды.

Съезды архайджытæ сæ ‘мбырды фæстæ УФ-ы Президент **Владимир Путин** тæмæ цы курдиат арыстытой, уым ын, фыццаджыдæр, зæрдæйæ арфæгæ ракодтой Хуссар Ирыстон хæдбардзинады хуыздæгты бæстæйы иннæ разамонджытæм иумæ зæрдæйæгæй кæй бацархайдта, уый тыххæй. Æмæ дзы куырдтой, цæмæй фидæны дæр архайæ Уæрæсейы æмæ дзууæг Ирыстоны сабыр цард æмæ фæрныгадыл.

Ирон адæмы VII (æнæрадон съезд) уыд 2009 азы 17 июны, Дзæуджыхъæуы. Архайдтой дзы 500 делегаттæй фылдæр. Уыд дзы АИШ, Францы, Италийы, Турчы цæраг ирæттæ дæр. Зæгъгæн ис, æмæ ацы съезды нациты организацийы генералон секретæр **Пан Ги Мун** æмæ, Европæйы советы парламентон ассамблейы сæрдар **Рене Ван дер Лиден** æмæ, УФ-ы Генералон прокуратурæмæ. ***

Ирон адæмы алы съездæн дæр йæ ахадындынад стыр у нæ адæмы царды. Сæ фæрцы ирон адæммæ хуыстæ æмæ хуысы Ирыстоны сæрхъызоиты, дзырддæуæг лæгты, фæсивæды хуыздæрты ныфсы æмæ æууæныны ныхас. Уый хыгд съездты лыггонд цыдысты нæ дзыллæны тыхстагдæр фарстæг æмæ ахсджиагдæр хуыздæгтытæ. Уыдоны фæрцы йæ архайджыты хуыздæгты рæстæг æмæ барджынæй хæвцæ кодтой æмæ кæныны нæ бæстæйы разамонджытæм, стæй суанг дунейы адæмты сабыр цардыл, сæрибардзинадыл тохгæнæг организациæмæ. Ныры съезды нысан дæр чысыл нæу. Йæ архайджыты куыст цæс бæллицæг уыздæн, Ирыстоны фарныл хуыздæгтытæ дзы цæс раст уынаффæтæг рахæсдзысты, уый иуæй нæхицæй арæстæг у, иннæмæй та Æппæтдунеон æхсæнадон змæлд “Иры Стыр Ныхас”-ы размæнд æмæ уæнгтæ архайдтой. Уымæ гæсгæ сын нæ зæрдæ зæгъгæ, IX съездыл куыд зæрдæйæгæй, бæстæнæй бацархайдтой, ахæм арфæйæг хæртæз дзы ирон адæммæ иумæ куыд фенон!

Ирон адæмы алы съездæн дæр йæ ахадындынад стыр у нæ адæмы царды. Сæ фæрцы ирон адæммæ хуыстæ æмæ хуысы Ирыстоны сæрхъызоиты, дзырддæуæг лæгты, фæсивæды хуыздæрты ныфсы æмæ æууæныны ныхас. Уый хыгд съездты лыггонд цыдысты нæ дзыллæны тыхстагдæр фарстæг æмæ ахсджиагдæр хуыздæгтытæ. Уыдоны фæрцы йæ архайджыты хуыздæгты рæстæг æмæ барджынæй хæвцæ кодтой æмæ кæныны нæ бæстæйы разамонджытæм, стæй суанг дунейы адæмты сабыр цардыл, сæрибардзинадыл тохгæнæг организациæмæ. Ныры съезды нысан дæр чысыл нæу. Йæ архайджыты куыст цæс бæллицæг уыздæн, Ирыстоны фарныл хуыздæгтытæ дзы цæс раст уынаффæтæг рахæсдзысты, уый иуæй нæхицæй арæстæг у, иннæмæй та Æппæтдунеон æхсæнадон змæлд “Иры Стыр Ныхас”-ы размæнд æмæ уæнгтæ архайдтой. Уымæ гæсгæ сын нæ зæрдæ зæгъгæ, IX съездыл куыд зæрдæйæгæй, бæстæнæй бацархайдтой, ахæм арфæйæг хæртæз дзы ирон адæммæ иумæ куыд фенон!

Æрмæг бацæттæ кодта ГАСАНТЫ Валери

Дунеон уавæр хынцгæйæ, патриотон хъомыладмæ — фылдæр æргом

Ирон адæмы IX съезды размæ бонты газет “Рæстдзинад”-ы бакастæн Æппæтдунеон æхсæнадон змæлд “Иры Стыр Ныхас”-ы сæрдары хæдмæгæй **Багаты Абрамы** интервью “Цы кусты “Иры Стыр Ныхас”?”

Интервьюдæттæг бæстон радзырдта нæ республикæйы æппæты стырæдæр æхсæнадон организацийы размæндты куысты тыххæй æмæ уымæй лæмбынæг дзуапп радта, æфтæ чи дзуры “Стыр Ныхас” ницы кусты, зæгъгæ, уыдонæн. **Гришæйы алы дзырд дæр у бауыринаг.**

Мæн тындæр базонын фæндæй, “Иры Стыр Ныхас” фæсивæды хъомыладон фарстæмæ йæ 'ргом здахы æви нæ, уый тыххæй. Æмæ интервьюы сæрдтон ахæм рæнхъытæ: “...иннæ æмбырды та — Æппæтдунеон æхсæнадон змæлд “Иры Стыр Ныхас” æмæ йæ комитетты иумæйаг архайд фæсивæды удварнон-хæрзуагон хъомылад куыст фæхуыздæр кæныныл”. Иннæ æхсæнадон организациæмæ æмгуыстады тыххæй кæм дзуры Бæдтийы-Фырт, уым та æфтæ зæгъгæ: “Нæ стратегиян хæс уыд æмæ у фæсивæдимæ хъомыладон куыст”. Интервьюы иннæ раныхас цæуы, фæсивæды интернационалон, удварнон æмæ фæллойадон хъомылады фарстæм “Иры стыр Ныхас” йæ 'ргом кæй здахы, ууыл.

Уыдæттæ иууылдæр, кæй зæгъгæн æй хъæуы, хорз сты, хъæуæг, уæлдайдæр — удварнон хæрзуагон хъомылад. Фæлæ мæн фæнды, цæмæй “Иры Стыр Ныхас” хъомыладон фарстатый дзургæйæ æмæ сыл кустгæйæ, фылдæр æргом аздаха Ирыстоны цæрджыты, уæлдайдæр та фæсивæды патриотон хъомыладимæ, уымæн æмæ нæ абон дунеон уавæр уый тындæр домæ. Уыцы уавæрæн та æнæхынцгæ нæй.

ГУЛТЫ Хизир, Фыдыбæстæйы Стыр хæсты архайæг, Цыкола, Мæздæг æмæ Малгобекæ кадджын гражданин, Дзæуджыхъæуы Рахизфарсы районы Ветеранты советы сæрдар

Адæм се 'взæг, сæ фыдæлты æгъдау куы ныуадзой, уæд сæфгæ кæнынц

Ацы аз ирон адæмы фыццаг съездыл сæххæст ис 100 азы. Абон чи райдыдта, уыцы съезд та иумæйаг нымадæй у сæздæм. 1917 азы Февралы революцийы фæстæг æмæ миновæрттæ фыццаг хатт æргæмбырд сты сæ хъысмæтыл дзурынмæ. Уæрæсейы импери хæлд æрцыд, бирæ адæмты бафæндыд Уæрæсейæгæ хицæн кæнын. Уæд ирон адæмон съездтæг фидарæй загъттой, Ирыстон йæ национ пад-

дзахадыл Уæрæсейæй кæй нымайы, уый.

Советон Цæдис куы фæхæлдис, уæд та нæ ногæй бахуыдис адæмы миновæртты съездтæм мæмбырд кæнын. Дзууæргæйæ нæм æрбарыстой, Ирыстон сæхи бакæнынмæ чи хæвæд, уыцы фылдæгтытæ. Хуыдис Фыдыбæстæг хæхъæхъæнын, ног политикон æмæ социалон уавæрты адæмы цард аразын, æгъдауалджытæн карз дзуапп дæттын. Цæмæй æппæт уыдæттæ æмæ ногды бирæ æндæр фæндæтæ нæ адæмы күүхы бафтой, уый тыххæй арæст æрцыды “Стыр Ныхас”.

Цард цæуы æмæ фæрн йемæ хæссы — рæстæджытæ ивынц, сæмæ ивынц нæ адæмы съездты сæйраг нысантæ. Ныры съезд дæр ахсджиаг куынынæ — æнхæлмæ йæм кæссæм ног дуджы уынаффæтæм. Кæддæр иу зондджын ирон хистæг æфтæ загътæ: “Фæлтæртæ ивынц, адæм зондджынгæй зондджындæр кæнынц; адæмы чи не ‘йафæ, рæстæгимæ чи нæ ивы, уый адæмæй иуавæр баззайы æмæ йын ис схонæн æвæзæр”.

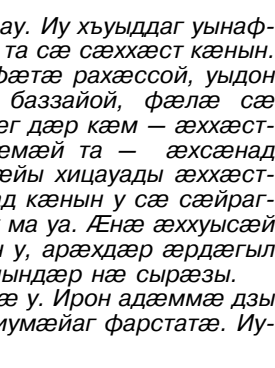
Царды фæндаг иуæрдæм цæуы, фæстæмæ йын раздæхæн нæй. Уыцы даргъ фæндагыл адæм се 'взæг, сæ фыдæлты æгъдау куы ныуадзой, уæд та сæфгæ кæнынц. Абоны уавæрты сæ куыд хæхъæхъæнын хъæуы, уыцы уынаффæг дзууæг бонмæ ничи рахæсдæн. Фæлæ адæмы съезды бон у разд нысан æвæрæрын. Съезды бон у “Стыр Ныхас” сног кæнын, йæ уавæртæ, йæ хæстæг æмæ йæ бартæ хуыздæр сæбæлвæрд кæнын. Съезды бон у фæсивæды аккаг миновæртты “Стыр Ныхас”-мæ разварын æмæ хъæуæг хуыздæгтæг сæ бæрны бакæнын.

Стыр Хуыцауы уызæг уæд нæ адæмы съезд! Уастырджы нын амондджын фæндæгтæг бацамонæд!

БЗАРТЫ Руслан, историкон наукæты доктор, профессор, РЦИ-Аланийы Истори æмæ археологийы институты директор

Ирон адæмы IX съезды цы уынаффæтæг рахæссой, уыдон хуамæ гæххæттыл фыстæй ма баззайой, фæлæ сæ рауадзой царды...

Адæмы ‘хсæн царды мидæг цы æрхæсинаг фарстæг сæвæзæры, уыдон рæгъмæгæ рахæссойн æмæ сæ хынцыны фæдлæг цы съездтæг арæст æвæйы, уыдон кæдфæндыдæр æвæйынц ахсджиаг æмæ сын ис стыр нысануæг. Æфтæ ацы съезд дæр æз нымайын стыр бæрæгбоныл æмæ мæ уады ныфс. Цы фарстæм дзы хуамæ æрдарой фылдæр хуыстæ, зæгъгæ, кы бафæрста, уæд зæгъгæдзынæн: национ-культурон, социалон-экономикон, республикæйы стратегиян райрæзты фарстæг 15-20 азæмæй развæлгъау. Иу хуыздæг уынаффæтæг рахæссой у, иннæ хуыздæг та сæ сæххæст кæнын. Ирон адæмы IX съезды цы уынаффæтæг рахæссой, уыдон хуамæ гæххæттыл фыстæй ма баззайой, фæлæ сæ рауадзой царды æмæ дзы нæхæддæг дæр кæм — æххæстгæнæг уæм, кæм — аудæг. Иннæмæй та — æххæстгæнæгæ организациæмæ. Адæмæн лæггæд кæнын у сæ сæйрагдæр хæс æмæ сæ уый хуамæгæ рох ма уа. Æнæ æххуыстæг стыр хуыздæгтæг аразын тынг зын у, æрæхдæр æрдæггæй баззайынц, кæнæ та хуыздæг æппæндæр нæ сырæзы. Ирыстон бирæнацион республикæ у, Ирон адæммæ дзы цы фарстæг хауы, уыдон сты нæ иумæйаг фарстæг. Иумæ та стæм ирыстойнæгтæ!

Вадим КЛЮЕВ, Уырсагæ национ-культурон æхсæнадон “Русь”-ы цæгагисторикон хайды сæргълауæг

Нæ иудзинадыл хъуамæ ахадой

Иу адæмæн — иу бæрæгбæттæ, иу æгъдæуттæ

Кæддæр, тынг раджы, ахуыргæндтæ дæр бæлвырдæй кæй нæма зонынц, уыцы рæстæг, Зæххыл адæм куы фæзындысты, уæд кæрæдзи хъæр нæма æмбæрстой. Уымæн æмæ дзурын нæ зыдтой, стæй, цы дзырдтаиккой, уыцы дзырдтæ дæр нæма уыдысты: нæмттæ, архайд æмæ минуæг æвдисæг дзырдтæ. Уый сæ тыхсын кодта, æмæ равæрдзысты алыхуызон æвзæгтæ.

Уый дæр сæм фаг нæ фæкаст сæ æрвылбонь иумæйаг хуыддæгты сæ кæрæдзи хуыздæр æмбарына, сæ хорз ахастдзинæдтæн, æмæ сæ царды домæнтæм гæсгæ хицæн æхсæндæтты æвæрын райдыттой сæ æнгæстдзинæдты фæрæзæн сæхи æгъдæуттæ. Уыдонь бындурыл дунейы алы рæтты равæрдзысты алыхуызон динтæ.

Æппæт ацы хæртзæгæ аразт сты, цæмæй адæмæн кæрæдзи фарсмæ, кæрæдзийæн æнцой уæвгæйæ, æнгæстдзинæдты фæрцы æнцондæр та у царды ахсиджы фарстатæ лæг кæнын, иæ зындзинæдты сæртты хизгæ, фидæнмæ уæндондæр къæхдзæфтæ кæнын.

Алы адæмхатт дæр уыцы историон хæртзæй хайджын у, æмæ сыл фидар хæццынц.

Махæн дæр, нæ фыдæлтæй нын хорзæй цы баззад, уыдон сты ирон æвзаг, ирон фарн æмæ ирон æгъдау. Ирон æвзаг нæ фæхицæн кæнын нæ уадзы нæ даргъ æмæ, сæрыстыр кæмæй стæм, уыцы историрайæ; нæ ирон фарны ис нæ удыхъæды адæймагдзинæдтæ нæ рæстдзинæдтæ ирон æгъдау нæ бæтты кæрæдзийыл, нæ "ахуырст" нын сивын нæ уадзы.

Раздæр адæм хуыды кодтой, Зæхх, дам, лаууы æртæ пылып. Зæхх нæ, нæ ирондзинад æгъæг лаууы æртæ пылып: ирон æвзаг, ирон фарн æмæ ирон æгъдауыл.

Ацы æртæ цæджындзы кæддæр æндон могортау фидар лаууыдысты, æдасæй, æдхыст æмæ æнæзæрдæхсайгæйæ хъæхъæдтой ирондзинад, иæ фидæн. Ныр бынтон æндæр у сæ уавæр: тæссонд быцæутæ систы нæ ирон адæмы кувдфæндыты цæстæнгасты фыдæй. Иæ уаджы нал ис ирон æвзаг, дæсгай мин ирæттæ йыл суæлæхх сты, нал йл дзурынц. Уыдонæй фылдæр та сты, иронæу кæсын æмæ фыссын чи нæ зоны, иæ 'взаг чи фæсæфта æмæ, æндæр æвзаг дæр мадæлон кæмæн не сси, ахæмтæ.

Æвзаг у нацийы рахæцæн, уый йæ гаччы кувнæуал вæййы, уæд фæцудындæ адæмы фарн æмæ æгъдæуттæ дæр.

Афæдзы дæргы ирон адæмæ бирæ алыхуызон бæрæг бонтæ вæййы: цины æмæ хъыдзы, зæрдæрайы æмæ мысæн. Фыдохы, уæззау кувысты æмæ æндæртæ. Уымæ гæсгæ сæ цард-цæрæнбонтæн радтой ахæм нæмттæ: **Къатыбонтæ, Æнцойбонтæ, Рæмонбонтæ, Бæрæг бонтæ æмæ Тæфæбонтæ.**

Къатыбонты, ома, кусæнбонты, царды фæрæзтыл сагъæсты адæймаг ихсийы уæззау кувысты;

Æнцойбонты уадзы йæ фæллад, фæлæ йæ рох науу йæ райсомы бон;

Рæмонбонты у хæлдæг, зæрдæрай, йæ зæрдæ цин кæны, фырт ын кæй райгуырд, йæ рынчын кæй сдзæбæх кæнæ йæ бæлццон æгас хæдзар кæй ссардта, ууыл, æмæ æндæр æхсыгон хабæрттыл, йæхи æнкъары амонджына;

Бæрæг бонты дзы фынгты уæлхъус кувы Иунаг Стыр Хуыцауæм, Уастырджимæ, зæдтæ æмæ дауджытæм, ары йæ мæрд-

Æвзаг у нацийы рахæцæн, уый йæ гаччы кувнæуал вæййы, уæд фæцудындæ адæмы фарн æмæ æгъдæуттæ дæр.

ты ном, йæхиуыл, йæ удыл науу æмæ йæ рох кæнынц царды уæз, йæ зындзинæдтæ;

Тæфæбон, ома йыл зан анын кувы 'рæуы, уæд уый фæдыл афæдзы дæргы кæнды у фыдох æмæ æрхуым.

Æнцойбонтæ сты фæлладуадзæн бонтæ. Фылдæр вæййынд хуыцаубонты. Къуырийы æвдæм бон у хуыцаубон. Дунесфæлди-

Хуыздæр та уанд, нæ иумæйаг бæрæгбæттæ дунейы къæлиндармæ гæсгæ иумæ куы бæрæг кæниккам. Комгай, хъæугай, сыхгай æмæ мыггаггай сæ алы бонтæм куы нæ æргъæвиккам. Уæд нæ иудзинадыл сæ ахадындзинад фæхъомысджындæр уанд, цы бирæ адæмхаттытæм царæм, уыдоны цæсты дæр фæкаджындæр уанккой.

сæ цин, куы нæ дих кæниккой, уæд царды зын зæрондмæ ахæссын алкай кувы нæ бафтид. Гæ, уымæ гæсгæ адæймаг барфтыд сфæлдыстадон хуыдыйыл: йæ цард фæрогдæр кæнынæн æрхуыды кодта хиирхæфсæн мадзæлттæ, алыхуызон фæрæзтæй йæ рæсугъдæр кæны. Адæймаджы сфæлдыстадон хуыдыйæ равæрдзысты бæрæгбæттæ дæр.

дзийы, Уациллайы æмæ Туттыры бон.

Дыццæг у Уастырджийы бон.

Æртыццæг — Бынаты бардуаджы бон.

Цыппæрæм — Мыкалгабыры бон.

Майрæмбон — Мадызæды, Мады-Майрæмы бон.

...нæ фыдæлтæй нын хорзæй цы баззад, уыдон сты ирон æвзаг, ирон фарн æмæ ирон æгъдау. Ирон æвзаг нæ фæхицæн кæнын нæ уадзы нæ даргъ æмæ, сæрыстыр кæмæй стæм, уыцы историрайæ; нæ ирон фарны ис нæ удыхъæды алæймагдзинад æмæ нæ рæстдзинæдтæ; ирон æгъдау нæ бæтты кæрæдзийыл, нæ "ахуырст" нын сивын нæ уадзы.

Сабат — Мæрдты бон.

Хуыцаубон — Стыр Хуыцауы бон.

Иунаг Стыр Хуыцауы, ранымад зæдтæ æмæ дауджыты бæрæгбæттæ дæр вæййынд къуырийы бонтæй алкæмæн дæр йæ бонь. Уый афтæ нæ амоны, æмæ уыцы бонтæм иннæ зæдтæ æмæ дауджытæ ницы бар дарынц. Зæгъæм, Хуыцаубонмæ бирæ бæрæгбæттæ æрцæуынд: Фæлвæра, Фæлвæра, Кувдæн, Атынаг, Къыбы Уастырджы, Ичына æмæ суанг Ногбон дæр. Бафиппайын хъæуы уый дæр, æмæ алы бæрæгбон дæр райдайы, цы бонь уыдзæн, уый ахæсæвы. Уымæн æмæ ирон адæммæ суктæ нымад цæуы иу æхсæвы иу сахатæй иннæ æхсæвы иу изæрæй иннæ изæрæм. Дзургæ дæр афтæ куы кæнæм. Сабаты куы баталын вæййы, уæд фæзыгъæм: "Ахсæв у Хуыцауы æхсæв", хуыцаубонь изæрæй та — "Къуырисæры æхсæв" æмæ афтæ дарддæр. Гæ, уымæ гæсгæ нæм Джергуыбайы Уастырджимæ кувæн кувыри, кæд йæ бон дыццæг у, уæд райдайы къуырисæры изæрæй. Ие 'рвитæн дæр вæййы иннæ къуырисæры изæрæй. Бæрæгбонæн та, куыд изар фæкæны, афтæ нæ тых сæртæ кæны, æмæ, кувддæр дьнууæ сахаты свæййы, афтæ æфсинтæ, фысымтæ стыхсынц. Изæры æрцæудæй стæрыснц æмæ фынгтæ æрæвæрыныл фæтагъд кæнынц.

Алы бæрæг бонæн дæр ис зæд, дуаг, марды фæдыл уа уæлдай науу бæрæг æхсæв, хуыиын, ми кæнын, цында кæнын кæд нæ фæтчытæ. Марды фæдыл цæрæг бонтæ сты бæрц, цыны бæрæгбæттæ та — алы комы алыхуызон. Ирон бæрæгбæттæ бирæ сты. Алы комы, алы

хъæуы цæрджытæн, алы мыггагæн дæр ис хицæн æмæ хицæн бæрæгбæттæ. Уыдонæй æз равзарын, æппæт ирон адæм дæр кæнæ фылдæр кæмтты кæй бæрæг кодтой, уыдон, æмæ сæ равæрын къæлиндары, афæдзы бонты дунеон нымæды къæлиндармæ гæсгæ. Кæй зæгъын æй хъæуы,

бæрæгбæттæ ацы равæрд алкай зæрдæмæ нæ фæцæуы. Уымæн æмæ, уæлдæр куыд загътон, афтæмæй алы комæн дæр уыд йæхи бæрæгбæттæ, уымæ ма ирон иумæйаг бæрæгбæттæ дæр бæрæг кодтой алы афнты, къуырийы æмæ мæйы алы бонты. Зæгъæм, абон дæр ма Рахизфарсы районы иуæй-иу хъæуы Ногбонæ æхсæв бæрæг кæнынц, æнæмæнг æртыццæджы куы баизвар уа, уæд, Ногбон та хуамæ та цыппæрæмы. Уый размæ цыппæрæмы та сбæрæг кæнынц Цыппур. 1999 азы къæлиндармæ гæсгæ Ногбон æрцъд къуырийы бон цыппæрæммæ. Æмæ, зæгъæм, куы нæ йæ æрæй-йафы, уæд дунеон къæлиндар мах аивæм?!

Гæ уымæ гæсгæ махæн дæр афон у дунеон къæлиндармæ не 'ргом тынгдæр аздахын. Уый кæд нæ кæнæм, уæд нæ рафтыдæлтæ Ногбон бæрæг кодтой 21 мартыйы, уалдзæджы бон æмæ æхсæвы æмиасы бон даргъдæр кæнын куы райдайы, — æрдзон æцæг Ногбон куы ралæуы, уæд, Махæй фæстæмæ ма йæ иннæ ирайнаг адæмтæ, кæд пысылмон динæл фидар ныххæцыдысты, уæддæр бæрæг кæнынц. Афтæ апылонæгтæн, китæйæгтæн æмæ дзуттæгтæн дæр ма ис сæхины Ногбонтæ дæр.

Хуыздæр та уанд, нæ иумæйаг бæрæгбæттæ дунейы къæлиндармæ гæсгæ иумæ куы бæрæг кæниккам. Комгай, хъæугай, сыхгай æмæ мыггаггай сæ алы бонтæм куы нæ æргъæвиккам. Уæд нæ иудзинадыл сæ ахадындзинад фæхъомысджындæр уанд, цы бирæ адæмхаттытæм цæрæм, уыдоны цæсты дæр фæкаджындæр уанккой.

Ирон бæрæгбæттæ бирæ сты. Алы комы, алы

куыд кæнæм, уым. Кæй куыд фæнды, афтæ сæ кæнæм алыхуызон, сæ хуыды, нысан сын ницæмæ даргæйæ. Афтæмæй та сын ис бындуртæ, æфсон æмæ райдайæнтæ. Уæлдæр ирон адæймаджы царды æмæ къуырийы бонты алыхуызондзинæдтæ куыд бацамыдтон, ахæмтæ. Æртæ чырийы, сæр, бæрзæй æмæ уен цы амоньц, чындзыл хыз цæмæн æркæнынц, Бынаты бардуагæй йæ цæмæн ракуринц, рахизæрдæм æй цæмæн зылын кæнынц, сусæг цыд сияхсы цыдæй цæмæй хицæн кæны, мыдыкус цы амоны, Афæдзы гуылан цы нысан ис, уырдыгстæг цыны фынгыл рахизæрдæгæй, зыны та — галиуæрдæгæй цæмæн лæууы? Æмæ ма бирæ æндæр ахæмтæ: ирон царды, бинонты, сыхбæсты, мыггаджы æхсæн, æхсæндæй, хистæр æмæ кæстæртты, нæлгоймæг æмæ сылгоймаджы æхсæн ахастытæ.

Абон дæр ма стыр хъæугъайгæ вæййы зыаны фынгыл хистæртæ раз дьнууæ чырийы фарста. Сдзырдæг сæ кæнынц. Æртæ уæлвархыл сæ баивыны фæлтæрæнтæ фæкæнынц. Уымæй, къаддæр чи зоны, уый хæрдæрæй фæдзыры. Ахæмтæ-иу арфдæр куы ахуыды кæниккой, искайты-иу куы афæрсиккой сæ мидисæй, уæд адæмы цæсты сæхи не 'фтауиккой. Цы æртæ уæлвархыл вæййы сæ хуыдыйы, уыдон фынгæн нæ вæййынц. Сылгоймæ æфсинтæ сæ скæнынц хыссæ æмæ цыхты змæсты цæртæй бинонты Стыр Хуыцауыл бæрæгбæттæ хысы тыххæй. Фынгыл æмæ кæбæбицы иннæ рухсагæгтæмæ сын иудзинадæй ницы ис. Сыхы æмæ мыггаджы хистæртæ-иу сæ куы скувтой, уæд-иу цалыммæ, бынаты кæм сæ скуытой, уым хæрд нæ фесты, уæдмæ-иу кæбæргæнджытæ кæнды чыричты фыцын дæр нæ райдыттой. Ныр сæ фынгмæ кæнынны фæлтæрæнтæ чи хæссы, уый нын хуызæг-мæццæ кæны нæ кубинæгтæ æмæ рухсагæгтæ.

Иу хуыды, иу уаг, иу æгъдауæм æрцæуæм! Махæм афтæ у — уфгæ у мауал кæнæм. Мæ фыд æй афтæ кодта, кæрæдзи раз нæхи мауал рæсттытæ кæнæм. Æмæ кæд дæ фыд рæдигæ кодта, уæд та?.. Йæ цыны фынгыл абон цæуы чи не 'вæры, уыйау? Кæд уæм цыны фынгыл уæм не 'вæрдтой, иуæн уæн уæны та кæд æмæ куыд кастытæ? Уæны кæсын ирон адæмæн иумæйаг æгъдау куы

ЦГЪОЙТЫ ХАЗБИ

Нæ ирондзинадæй нæхи зоньн кæнæм дунейæн

Дунеон æхсæндон эмæлд "Иры Стыр Ныхас" у, нæ нацийы хуыздæр минæвæрттæ, æрмæст Цæгат æмæ Хуссар Ирыстонæй нæ, фæлæ æгас дунейы бæстæтæй дæр кæм æрбамбырд вæййынц, иунæг ахæм фæзуат. Афтæ кæй у, уымæ гæсгæ йæ сьезды хорз фадат фæвæййы нæ адæмы хыс-мæтыл — йæ абон æмæ йæ сомы æруынафæтæ кæнынæн, ахадгæ уынафæтæ рахæссы-нæн.

Бирæ сты, нæ адæмы раз цы ахсиджиаг фарстатæ лæууы, уыдон. Сæйрагдæр та у нæ мадæлон æвзаг, нæ фæрныг æгъдæуттæ, нæ хæдбъндур культурæ бахъахъæнын. Фарæстæм сьезды ныхас цы фарстатыл цæуа, уыдон хуамæ фæхæццæ уой алы ирон адæймагæм дæр. Уымæйдæр æрмæст йæ хуæстæм нæ, фæлæ йæ зæрдæйы рæбынмæ æмæ æххæстæй бамбара, фыццаджыдæр, ирон кæй у, æмæ ирондзинадæй хайджын кæй хуамæ уа.

Мæн уыры, нæ абоны уавæрыл сьезды бæстон æмæ бæлвырд ныхас кæй цæудзæнис, уый. Хуыд-даджы ныхасы фæстæ та хуамæ хуыддаджы архайд уа, æмæ сыл хъæудзæн сьезды фæстæ кувын.

Алчидæр æмбары, национ проблемæтæ æнцонгæй алыг кæнæн кæй нæй, уый, фæлæ æндæр нациты "хсæн мах хуамæ фидаргæй зонæм нæ бынат æмæ дунейæн нæхи зоньн кæнæм нæ ирондзинадæй.

Сьезды делегаттæн та мæ зæрдæ зæгъы æнтыст-джын кувст.

БИАЗЫРТЫ РОЛАНД, Хуссар Ирыстоны республикон газет "Хурзæрин"-ы сæйраг редактор

Нæ тых — нæ иудзинады

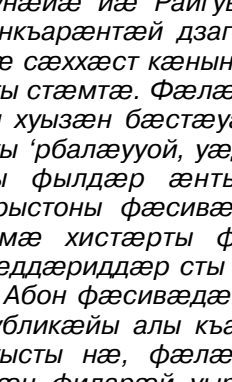

Ирыстоны алы мыггаг дæр у æхсæндæй кабаз. Уыдонæй алкайдæр архайы, цæмæй сæ кæстæртæ акаг уой Ирыстонæн, цæмæй зоний Райгуыраг бæстæйæн лæггад кæнын, хистæртæн аргъ кæнын.

Æвæццæгæн, алы мыггагæн дæр ныридæгæн ис йæхи Ныхас. Семæ хъæуы кувын, цæмæй мыггагæй æхсæн дæр уа бастдзинад. Уый та ирон адæмы кæны иу. Иудзинад тыхджын цы адæмы 'хсæн уа, æрмæст уыдонæн ис рухс фидæн.

БИТАРТЫ АЛЫКСАНДР, Битарты мыггагæй Ныхасы сæрдæр

Фарны зиумæ — æнгом къæхдзæфтæ кæнгæйæ

Ирон адæмы сьезд канд уынафæтæ хæссыны мадзал нæу, фæлæ ма у ирон адæмы ахсиджиаг бæрæгбон дæр, уымæн æмæ уыцы бонты дунейы кæрæттæй сæ райгуыраг зæхх, историон фыдыбæстæмæ æрæмбырд вæййынц нæ хотæ æмæ не 'фсымæртæ. Уыдонæн се 'ппæтæн дæр сæ сагъæс вæййы ирон адæмы хысæтыл.

Дзурæм, бæгуыдæр дзурæм, хатгай адæймагæмæ афтæ дæр фæкæсы, цыма дзурынæй фылдæр ницы куæм ацы царды. Фæлæ три-бунæйæ йæ Райгуыраг бæстæмæ уарзондзинады æнкъарæнтæй дзæг раныхасы фæстæ, хуыддагæй йæ сæххæст кæнынæм чи рахицы, уыдон, хылыгæн, сты стæмтæ, сты стæмтæ. Фæлæ уыцы стæмтæн сæ фарсмæ сæхи хуызæн бæстæуарзаг сахъуырдæр хæргæнджытæ куы 'рбалæууой, уæд ирон адæммæ æнхæлмæ кæсы фылдæр æнтыстытæ, стыр дæр уæлахизтæ. Ирыстоны фæсивæд та хуыддагæй балæууынмæ æмæ хистæртты фæндæттæ сæххæст кæнынмæ кæддæрриддæр сты цæттæ.

Абон фæсивæдæй бирæтæ уырдыг лæууынц республикæйы алы къабæзты, сты фæзминаг канд сæ куысты нæ, фæлæ царды алы фæзилæнты дæр. Мæн фидаргæй уыры, уыдонæй бирæтæ фидæны кæй суыдысты республикæйы дзырддзæуæг хистæртæ æмæ кæй хæдзæсты уынафæтæ, тæрхæттæ ирон адæмы сьездты.

Фыдæлты уæзæгыл цы ирон адæм кæны, уыдон армьидзæг йæдæмæ не сты (Цæгатæ — 459 688, Хуссары — 46 000 адæймаджы), фæлæ нын дунейы алы бæстæтыл цы æфсымæртæ æмæ хотæ апырх, уыдон та сты дзæвгар фылдæр. Бирæтæ дзы фарны зиумæ цæуæгау архайынц ирон адæмы IX сьезды. Уым, нæ фидæныл хуыдгæнгæйæ, нæ хуыздæр минæвæрттæ сæ зонд æмæ сæ уынафæты фæрцы цы фæндæттæ рахæсстой, уыдон Ирыстоны абоны цард фæхуыздæр кæныныл æппæтæвæрсгæй кæй сахад-дзæсты, уыыл дызæрдгæй нæ кæнæм.

Ирыстоны кæстæртæ, зæрдиаг арфæ кæнæм сьезды æппæт архайджытæн æмæ уаджытæн. Фарн уæ Ныхасы, нæртон бæркад уæ хуыддæгты, амонд уæ алкай хæдзары!

ХÆТÆГКАТЫ Оксанæ, "Рæстдзинад"-ы уацхæссæг

Хистæры катæйттæ

Нæ Иры фидар цæджындзтæ

Ныфс мын дæтты æрмæстдæр иу хуыддаг: Нæ уыдтæн царды адæмæй хæстæг. Нæ уыдтæн хин, мангард æмæ æлтгын, Дыккаг хатт дæр та раздæрау цæрин!

(ДАУЫРÆ)

Æвæдзæ, адæймаджы цард цæй диссаг у! Чысыл куы вæййы, уæд æй йæ ныййарджытæ хъæхъæнынц, аудынц йл, буц æй дарынц. Стæй сывæллон ацæуы скъоламæ, райсы уæлдæр ахуырад, уæлдæр ма йыл йæ ныййарджытæ фу-фу фæкæнынц. Цæстæдæр æрыгон адæймаг йæ кæхæтыл слæууы, кувын райдайы, йæ ныййарджытæ æххуыс кæны. Уый афтæ у, фæлæ, хылыгæн, æндæркуызон дæр вæййы.

Сывæллон йæ бинонты æхсæн цы уына æмæ цы хууса, уый дæр уыдæттæ кæндзæн царды мидгæ.

Раздæр-иу цыфæнды стыр ирон бинонтæ дæр цардысты иу хæдзары. Иумæ кодтой хæдзары куыстытæ. Уыд дзы æфсин æмæ-иу уый хæдзары пылантæ рæстыл æвæрдта. Кæстæртæ уыдтой, сæ хистæртæ кæрæдзийæ цы цæстæнгасæй кастысты, уый, æмæ-иу куы рахъомыл сты, уæд уыдон дæр сæхи афтæ дардтой.

Нæ абоны æмæ раздæры царды уаг кæрæдзийæ тынг иртæсынц. Раздæр хистæрæн стыр кад уыдис. Хистæры ныхас, хистæры уынафæтæ, уайдзæф кæстæрæн уыдысты стыр ахъазæг æмæ стыр хуиднаг.

Æрджы иу ран уыдтæн рæсугъд бæрæгбон. Адæм кæрæдзиуыл цинтæ кодтой, фæстагмæ фынгыл æрбадтысты. Кæстæртæ уайтагæд æрбадтысты, цаллдæр хистæры ма лæуæг кодтой, афтæмæй. Æз лæуæгæйæ баззадтæн. Хистæр кувын райдыдта, фæсивæдæй иу дæр нæ сыстад, иууылдæр бадтысты. Хистæр сбадт, æфсæрмай ма иуцæдæр афæстат, стæй, йæ рахиз фарн чи бадтис, уымæ цы дæр бадзырдта, сыстад æмæ ацыд. Куыд уæм кæсы ацы хабар?!

Не 'гъдау, нæ ирон уæздан æгъдау цы фæдис? Кæдæм цæуæм? Бинонтæ, скъола сывæллоны куы нæ ахуыр кæной æгъдауыл, кæстæрæн цы æмбæлы, цы не 'мбæлы, ууыл, уæд кæцæй зондзæн, йæхи куыд дарын хъæуы, уый?

Нæ республикæйы ис Æппæтдунеон æхсæндон эмæлд "Иры Стыр Ныхас". Уым цы адæм кувы, уыдон архайынц, цæмæй нæ хорз æгъдæуттæ рохуаты ма баззайой.

Нæ фæсивæдæн дзурын хъæуы, стæй йын хуамæ мах, хистæртæ, нæхи хидарындзинадæй фæзминаг уæм. Ацы хабар махæн, хистæртæн, стыр ахсиджиаг хуыддаг у. Ирон адæймагæн йæ сныхас, йæ алы миды дæр хуамæ уа æгъдау!

Чысыл уæлдæр цы кувды кой ракодтон, уым ма ноджы-дæр иу хабар æрцъд. Хистæры бæсты цы баззад, уый рахызт кафынмæ, æмæ та уæддæр кæстæртæй иу дæр

змæлгæ дæр нæ фæкодта. Кæд уыдис ирон адæммæ афтæ? Раздæр-иу кæстæр хистæры разæй нæ хызт. Ирон адæймаг, фыццаджыдæр, æфсæрмы кодта йæхицæй. Уый хуыды кодта йæ хæдзары кадыл. Мæнæн-иу мæ мад афтæ загъта: "Лæппу, дæ хæдзары уынгмæ куы ацæуай, уæд хæдзынæ дæ мыггаджы ном, дæ хъæуæй куы ацæуай, уæд та хæдзынæ дæ хъæуы ном, дæ бæстæйæ æндæр ранмæ куы ацæуай, уæд та хæдзынæ дæ Райгуыраг бæстæйы ном. Æмæ дæхи дæлæмæ макуы æрвадз. Хуамæ, дæ фæдыл чи кæса, уый арфæ ракана дæ ныййарджытæн, дæ бæстæйæн, ахæм адæймаг чи схъомыл кодта. Макуы дæ рох кæнæд уый, лæппу!"

Уыцы ныхæстæ мæнæн мæ царды уыдысты ахсиджиаг уаргъ. Мах, ирон адæм, ариаг адæм стæм, ууыл дзурæг сты не 'взаг, не 'гъдæуттæ, нæ фыдæлтæ ном

Нæ иудзинадыл — нæ сагъæс, нæ мæт

ДЖУСОЙТЫ Нафи, филологон наукæты доктор, профессор, I съезды архайæг:

— Алы адæмæн дæр йæ национ фидæн æнгом баст у йæ национ культурæйы рæзтыл. Кæд национ культурæ аив æмæ тыджын уа, кæд барджынæй цæуа иннæ национ культурæйы рæггы, уæд ахæм культурæйы хицауæн æнгæмæнг уыдзæн национ фидæн.

ГАППУАТЫ Тæтæргъан, техникон наукæты доктор, профессор, II съезды архайæг:

— Стыр Ныхас хуамæ йæ æхсæнадон куыст араза нæ экономикаæ фæхуыздæр кæнынæн, æвæра ацы фарстатæ, æвæра æмбæлы, уыцы органы раз, æмæ архай, цæмæй лыгонд цæуой адæмы домæнтæ хуыдыгæнгæйæ.

Фæстæ рæстæг бирæ ныхас кæнæм нæ мадæлон æвзаджы хысмаæтыл. Æмæ уый хуымæтæджы нæу. Æвæг у, наций алыхуызон историон фæлтæртты кæрæдзийыл чи бæтты, ахæм ахсджиæг æхсæнадон фæрæз. Цæмæй "ний-йæрджытæ æмæ цот" кæрæдзи хуыздæр æмбарой, цæмæй нæ царды æгъдау æмæ фæтк ма сæфа, уый тыххæй мадæлон æвзаг хуамæ царды йæ бынат ссара. Нæ рагон æмæ хæзæдыг æвзаг цы зауаттæ æрцыд, уый не "ппæтæн дæр у стыр мæтæг. Уыцы уавæрæн дæрддæр быксæн нал ис.

МАЛИТЫ Хасан, газет "Рæстдзинад"-ы бæрнон секретарь, IV съезды архайæг:

— Абон нæ разы слæууыд наци аирвæзын кæныны фарста: ома, нæ адæмæн фидæн уыдзæн æви нæ? Æмæ йыл æмдыххæй, æмхуызонæй, æмзондæй, не "ппæт дæр имæ, иу комы, иу хуæуы, иу сахары, хицæн адæймагты лыстæг хуыддæгтæ иу-варс æрæвæргæйæ, куы нæ асагъæс кæнæм, ныртæккæ чи хуæуы, ахæм мадзæлттæ куы нæ саразæм, уымæ æвæстиатæй, уæд бынсæфтмæ нæ фæндаг хæрзцыбыр уыдзæн. Уымæ гæсгæ уа тырыса, нæ национ идеяг хуамæ суа ирон дзыллæ уыцы фидбæллæхæй ирвæзын кæнын тох. Аланты фæдонтæ Нарты сæфт хуамæ ма фæкæной. Нартæ æнусон царды бæсты æнусон кад равзæрстой, фæлæ мах Нартæй зонджындæр хуамæ разынæм: равзæрæм æнусон цард дæр æмæ æнусон кад дæр.

ФЫД ГЕОРГИ, VI съезды архайæг

— Стыр Хуыцауæй арфæгонд ут, нæ зынарг æфсымæртæ æмæ хотæ.

Ирыстоныл бирæ фидбæллæхтæ æрцыд, абон дæр уæззау уавæры ис. Уымæ гæсгæ цард махæй домæ, цæмæй æрбамбырд уæм æмæ ирон адæмы проблемæтæ аскъуыддзæг кæнæм. Мæ хуыдымæ гæсгæ, сæ сæйрагдæр у, а фæстæг рæстæг нæ национ хиæмбарынад кæй фæсæфтæм, уый. Уырдыгæй цæуындæ нæ бæллæхтæ. Ныфс мæ ис, æмæ ацы съезды цы хатдзæгтæ æрцæуæм, уыдон ныхæстæй нæ баззай-дзысты, нæ баззайдысты гæхæттыл фыстытæй дæр. Фæлæ

КОКОЙТЫ Эдуард, Республика Хуссар Ирыстоны раздæры Президент, VII съезды архайæг:

— Нæ фидæныл дзургæйæ, мæнмæ гæсгæ, сæйрагдæр хуамæ уа æвзаджы фарста. Уым та, куыд зонут, афтæмæй, нæ уавæр бæллиццаг нæу. Нæ мадæлон æвзаг рохы куы аздад, фæскъуымæ йæ куы баппæрстам, уæд райдыдта хæлын нæ удварн. Стыр куыст бакæнын хæуыздæн ацы хуыддæджы, наудæг æгæр фæрдæжы уыдзæн, æгæр æвгъау у, мард æвзæгтæм куы бахауа, уæд. Адæм кæрæдзи куы 'мбарой, кæрæдзийæн аргъ куы кæной, сæ мадæлон æвзаг хъомысджын куы уа, се 'гъдауыл фидар куы хæцой, се 'фсарм йæ гачы куы уа, уæд сын нæдæр тыгхæнæг никуы батых кæндзæн, нæдæр сæ ныфс никуы асæтдзæн. Æмæ уый нæ бон куы уа, уæд амонджын уыдзыстæм.

ГИОТЫ Михал, Цæгат Ирыстоны Хетæгкаты Къостайы номыл паддзахадон университетты профессор, I съезды архайæг:

— Ацы хаймæты заман, йе уæнгты фыдæлты нæртон туг кæмæн æхсиды, йæхи æгæг ирон чи хоны, худинаджы цард йæ сæрмæ чи нæ хæссы, уыдон хуамæ карзæй ард бахæрой Къостайы рух æмæ æнæмæлгæ номæй, æнгом кæй æрбалæудзыстæм йæ тырысайы бын, кæй ратдзыстæм не "ппæт тыгтæ, нæ зонд, нæ хъарутæ нæ уарзон Ирыстон бахъахъхъæны-нæн!

ЧЕЛÆХСАТЫ Хъазыбег, Хуссар Ирыстоны Аланты Ныхасы хайады уæды сæрдар, III съезды архайæг:

Арвы дуар байгом ис, æмæ нæм дзуры Уастырджи

О, ме 'мтуг ирон адæм!

Цæмæй ма фæуат бынтондæр фыдвæндаг Рагон бердзентау уын ма къахой уæ ингæнтæ сомбон, Ма сæ æвæрой музейты æмæ ма дзурой: "Фенут сæ, истори сæ фæлгыртæ", Уый тыххæй мæ арфæйы ныхас, фыццæджыдæр, ирон фæсивæдмæ: Уæ кæух сисут нозт æмæ хылымайыл, Ма æппæлут уæ цыппаруæладзыгон галуантæй, Фæсарæйнаг хæдтулгæтæй!

Кæрæдзи ма цæгъдт — знаджы фæндиаг! Фæйнардæм акæсут уе знаг сыхæгтæм, Уæ бæстæ бахизут фыдгул, фыдызнагæй, Сæхи та цæттæ кæнындæрд сывласынмæ! О, Иры куырыхон хистæртæ! Ма зыгуыммæ кæнут фыдæлты æгъдæуттæ! Нуазæн ма æрвитут чи — бонджындæр, чи — тыджындæрæн, Фæлæ æрвæрдæхут уæ нæртон æгъдаумæ — Нуазæн дæттын æмбæлы, æрмæстдæр йæ адæмыл, Йæ фыдыбæстыл æнувыд чи у, уымæн.

О, Мады-Майрæмы лæвæрд Сатанайы фæдонтæ! Мады 'хсыр, мады æвзаг раттут уæ кæстæртæн, Цæмæй ариаг туг се уæнгты æхсидæ Æмæ уарзой Къостайы мæлгъæвзæг! О, Иры фæтæгтæ, сæрдартæ, президенттæ... Ма æвæрут уæ адæмæн æнæбындур ныфстыгæ, Табу ма кæнут æрмæст Уырыс æмæ Гуырдызæн, Афон у, бамбарат иунаг рæстæг хуыды: Цалынмæ не сиу уой Ирæн йæ Цæгат æмæ Хуссар, Уалынмæ сомбон нæ уыдзæн нæ кæстæртæн. Иудзинад, иудзинад, ноджыдæр Иудзинад!!! Уый ныхмæ чи цæуа, Ирæтты чи кæна дихтæ, Ууыл мæ цæхæр ныккæлгæд!

ГАГЛОЙТЫ Роберт, Æппæтирон совет "Стыр Ныхас"-ы Хуссар Ирыстоны хайады сæрдар, V съезд, 2003 аз:

— Не 'взаг, нæ зæхх, нæ дин. Ацы æртæ æвæджиу хорзæхы нын баззæдысты нæ куырыхон фыдæлтæй. Рæсугъдæй нæм æрæхцææ сты æндоны сæрты. Махæн нæ ахсджиæг хæс у уыдон бахъахъхъæнын, цæмæй сæ фидæны фæлтæртæм адæттæм, уый сæрæппонд нæ удтæ дæр хуамæ ма багъау кæнæм, уый иу адæймагæй у мæ хуыды.

Ирон адæмæн ис фидар уидæгтæ, æмæ хуамæ уыдонны бындурыл саразой æмбæллæгæ национ идеологи, æрмæст уый фæрцы æрцæудзæн хъахъхæд наци йæ мæлæгтæй. Мах, ирон адæм, стæм чырыстон æмæ пысылмон динтыл хæст, уый у нæ национ хæзна æмæ архайын хуæуы ууыл, цæмæй нæ дихтæ ма кæной динты къордтыл, фæлæ æрбангом уæм æмæ нæ цард нывыл саразæм. Абон мах хуамæ саразæм ал-

ХЪАНЫХЪУАТЫ Ремзи, Æппæтдунеон æхсæнадон змæлд "Иры Стыр Ныхас"-ы координацион советы сæрдары хæдивæг, VIII съезды архайæг:

— Турчы ирон адæмы номæй Хуыцауæй курьн ма фыдæлты уæзæг Ирыстонæн цардамонд, иудзинад, нæ мадæлон æвзаг, æгъдæуттæ æмæ истори куыд бахъахъхъæнæм. Турчы ирон адæм архайынц, цæмæй нæ бастандæн нæ фыдæлты райгуырдæн бæстæймæ бонгæй-бонгæй фидардæр кæна. Турчы ирон адæмы хистæртæ архайынц, цæмæй мадæлон æвзаг ма фæсæфа, хыгæгæн, ацы ахсджиæг фарста азæй-азмæ у зындæр. Хыгæгæн, бирæ фæсивæдгæд нал зоньынд сæ мадæлон æвзаг. Мах æххуысмæ кæсæм Ирыстонмæ. Мах фæнды, цæмæй "Иры Стыр Ныхас" арæхдæр æрвитой ирон æвзаджы ахуыргæнджыты Туркмæ, уым мах аразæм ирон æвзаг ахуыр кæнынаг скъолатæ. Мæнмæ гæсгæ, хорз уайд, фæстæмæ "Иры Стыр Ныхас" Турчы æргыгон ирæтты куы хонид, цæмæй ам ахуыр кæной сæ мадæлон æвзаг, фыдæлты æгъдæуттæ, ирон адæмы истори. "Иры Стыр Ныхас" цалдæр азы хуыдта ирон фæсивæды Ирыстонмæ, уый тынг æххуыс кодта нæ фæсивæдæн сæ ирондзинад бахъахъхъæнынæн.

Фыссæджы сагъæстæ

Норст цæхæр

Сывæллон, дам, хæдзары зæд у, зæгъгæ, фæзæгъынц. Æмæ, æдæгæйдæр, ныккæсут ма авдены сывæллонмæ, æгасæй дæр цæст æмæ уд нæу, удыкæртт нæу æгасæй дæр...

О, куыд сыгъдæг у, куыд сыгъдæг! Йæ цæстыты, цыма, дзыхъхъирд арвы цъæх æмæ дзæм-дзæмы суадæттæ æрбынат кодтой. Цин æмæ амондæй тыбар-тыбуыр кæнынц. О, суадоны донæн дæ баназин, фæлæ æгæр цæхджын разынды мæ зердæйы уарæт, æгæр цæхджын та дойны кæны! Йæ авдены тæуæнтæ йын суæгъд кæн æмæ, цыма, сæуон æртæхæдæст диднаг хурмæ райхæлди, афтæ райхæлдзæн дæ зердæ дæр.

О, уыцы анæхиин, æвæлтон цæстытæ! Хъазæд уæ цинамонд, цалынмæ уæ цард йæ цырвæй нæ фæхъæстæ кодта, уæдмæ.

О, куыд зердæисгæ, куыд зердæискæфгæ у алыдæр гыццылæй! Уарыччыгæ, саныччыгæ, родгæ уалдзыгон хуры фæл-мæн хъармæ куы ракæлынц, куы схылдымтæ кæнынц, ма-дæл хъазы фæдыл хъазы лæшынтæ куы ныххал ваййынц, æмæ сæ сæ мад куыд фæхъахъхъæны, уый та? Сæ сæрыл сыф-сыфгæнæг адæймагыл æрбауадзы йæхи, ныцъытæцълæг ваййы хæлафы фæдылгæ.

Бирæтæ царды зилахары куы ба-хауынц, сæ сæртæ куыройой цалхау куы разилынц, уæд, сæ тыхстæй, сæ сабидугмæ здæхынц, куавæндонмæ цæуæгæу. Уый сатæг суадонæй сæт-тынц сæ дойны, уый сатæг суадонæй сыгъдæг кæнынц сæхи. Сывæллæттæ ма, дам, куы фæстаккам, зæгъгæ, ныттæхуыдтæ кæнынц, уæд цæрын базониккам. Фæлæ æнæрæддигæ дунæ нæй. Рæддигæ кæй кæнæм, æн-тыстæг дæр нын уымæн ваййы, уæлхæд дæр уымæн кæнæм. Адаей-маг, дам, йæ рæдыдтытæ ахуыр кæ-ны. Æмæ ныр, зæгъгæм, ногæй рацæ-рæн куы уайд, уæд срæст кæниккам нæ зæронд рæдыдтытæ, фæлæ та ног рæдыдтытæ æнæ 'руадзгæ нæй. Сæйрагдæр се 'нæруадзынмæ тыр-нындзинад у, се срæст кæнынц цард-хъомыс.

Адаеймагæн йæ амонд йæ ныхыл фыст кæй нæу, халонау йæ уæны кæй нæ кæсы æмæ йæ ныхыны развæл-гъау кæй нæ зоны, æвæццæгæн, цар-дон йæ хордзинад дæр уымæй у, стæй — нæ амонд дæр. Афтæ куы нæ уайд, уæд нæм ныцы тырындзинад уайд, нæ уаиккам афтæ цардбæллон, афтæ тынг нæ кæрдид нæ зонд, нæ зæрдæты монæ афтæ цæхæрсыгъд нæ кæнид æмæ нын нæ дæттид уæл-тæмæн.

Уæдæ алпыдæр йæ рæстæгыл кæ-нын хуæуы, алцыдæр йæ афоныл бæззы. Сабийы æвæллон цард цард нæма у, цалынмæ йæ цард йæ цыр-вæй фæхъæстæ кæны æмæ цалын-мæ адæмы хъæр æмбарын райдайы, уæдмæ.

Сывæллон, дам, сыгъдæг фыссæн гæххæттæй уæлдæй нæу. Цы йыл ныффыссы, уый йыл баззайдзæн. "Нæ", зæгъгæ, дам, куы дзуры, йæ-хи æмбарын та уæд райдайы. Фæлæ уыцы "нæ" цæмæй хæххæй ма ахиза, уый тыххæй сывæллонмæ фидар фæ-лæууын хуæуы. "Гайлаг родæй бæ-рæг у, къодах йæ фыццаг цæфæй". "Цы байтауай, уый æркъæрдзынæ". "Бæлæс талæйæ тасы". Ацы æмби-сæндæтæ адæмы куырыхон зондыл, сæмты фæлтæрдзындæл дзураг сты фыдæй-фыртмæ. Уыдонæн та рæддæйæн нæй. "Лæппуды рæддйаг нæ ваййы æвæзæр" — уый та уын Къоста...

Сывæллон йæ тæккæ тæлфыныл, йæ тæккæ змæлыныл куы ваййы, уæд абухгæ æрсдонæй уæлдай нæу. Æрсдон та цалынмæ исты къæдзæхы фæхсыл сæмбæлы, уæдмæ йæ ных-арæст нæ ивы. Къæдзæхыл йæ ных куы фæхалы, уæддæр æрсдонæй баз-зайы, ноджы фæнзæттæд ваййы. Йæ туг йæ зондыл кæмæн фæуæлæхиз ваййы, уыйау куырмæджы тындзæ-гау тындзы. Йæ рыхынæй кæмттæ арауынц. Æвæццæгæн, сывæллон дæр афтæ у. Йæ цымындисдинад æй цы къуымы нæ фæныхсын кæндзæн, иу ахæм нæй. Сæгъгæй уæлдай нæу. Уымæн дæр йæ къæхты бын æхсыр-гæрдæг уыдзæн, уæддæр цыдæр дæрæзæг кæрдæджы игуай хæлттæм йæхи фæивазы, къардиуы былæй бынæм ахуынагъ дзы тæссæг ваййы, афтæмæй.

Бирæтæ сæ сывæллæттыл хъæр кæнынаг ныффæсус ваййынц. Нæ сæры магъ, дам, нын рауагътой. О, горæттæй! Хъæртæ, схъуидæй нæ фæфос кæндзынæ. Цы нымæт, дам, цæмæй, уый хуынджындæр кæны. Хъæр хъæрдæй нæ сысы. Дур дурыл куы ныццæвæй, уæд фæстæмæ схы-уы. Арвы цæлхытæм дæр адæймаг фыццаг фæхъуыгæуа кæны, стæй сыл куы сахуыр ваййы, уæд æм нал фæхъуысы, нæ æм фæхъары. Фæс-тагмæ йын арвы нæрын фынагъы хос дæр сæвæйы.

Ис алкæмæ дæр цæмæдæр цы-дæр зæрдæргæвæддзинад, курдиат. Мæнæ фæнычы норст цæхæр куыд басхъауай, афтæ йæ басхъауын хъæ-уы, цæмæй хуæргæом фæуа. Уый фæстæ йыл æхсныфтæ æркал, цæ-мæй арт схæцæ. Стæй — къæццæлтæ, сугтæ. Арт куы сцырен уа, уæд къо-

дæхтæ, бындзæфхæдтæ, æнæхъæн къалабæлæстæ дæр аныхъуырлдзæн. Афтæ сывæллон дæр. Йæ зæрдæ цæмæ райы, цы уарзы, уыл куы фæ-цалл уа, æмæ йын æхсызгондзинад куы дæтта, уæд æй цыдæр æнæхъо-ла митæм нал æвдæлдзæн. Æмæ ма куы базона, йæ хуыддæгтæ кæмæн-дæр æхсызгон сты, уый, уæд æй бынтон нал бауромдзынæ. Æхсæна-дæй цардхъомысæн дæр йæ бындур сывæллæтты фидар бындурæй рай-дайы. Мæнг бындуртыл гæнæхæтæ, мæсгуытæ ничи амайы. Рафæлдæх-дзысты. Бинонтæ, сыхбæстæ, скъола — уыдоны хордзинадæй арагъæ у сывæллоны хордзинад дæр.

Куыд æдылы, дам, уыдтæн, мæ арт бауазал, дæ удæй арт цæгъд, æмæ дуртæм дзурагæу — дæ ныхæстæ. Æгоммæгæс, къæрттæй цыла не 'ппарынц. Аманыс сын, уæд чи рæхцæг кæны, чи алырæдæм джихтыл схæцы. Ницы сæ æндавы Хуыцауы бын, цымындисдинады хуыдыдйы зынг сæ никæй цæстыты судзы. Æр-мæст уынгмæ сæ цæстытæ ныццæ-вынц рудзгъуытæй, атæррæстæвонг, цыма сын исчи исты хордзинадтæ уырдыгæй æрбадæттæн. Нырмæ дæр, дам, æдылы уыдтæн, цæуыл мæ уд хæрын кодтон. Ныр сæудæ-джæрыл фæхæст дæн æмæ цардæй къæртт æппарын, царды ад базыл-тон. Цыма хур дæр, калмау, йæ хæрв æппæрста æмæ мæ хуыздæр тавын райдыдта, афтæ мæм кæсы. Нæ! Дойнаг дуртæ хæссын æнцондæр у. Афтæ гæ!

Уый та дын, скъолайы дæвæгæр рæстæг чи ахуыста, ахæм ахуыргæ-нæджы хуыды.

Æмæ лидзынд скъолатæй, уæл-дайдæр та — нæлгоймæгтæ. Афтæ-мæй та ныртæккæйы вазыгдоннæ рæстæг скъолаты уæлдай тындгæр нæлгоймæджы фидар зонд, фидар зæрдæ, фидар къух, фидар уыдыгæд хуæуыныл. Нæ сагсур, нæ гуыппырсар, нæ саджы фысынтыл амад фæсивæ-дæй та, бирæтæ, базарты, горæты уынгты тигытыл сæ фæткъуытимæ æрбæвæст цылтау зыр-зыр кæнынц, сæ зæрдæты дон уадзынд. Сæ цард асламыл ауæй кодтой, фæлæ уый хыгъд туджы аргыл базар кæнынц. Фæлæ сын уый нæ бахæст кæндзæн сæ цухтæ, сæ къахыртæ. Арв фæз-дæгæй сафынц, афтæмæй куыд æхсызгон хуæуынд сæ хъарутæ ныр-тæккæйы царды зилахары.

Афтид зоньндисдинадтæй ахуыргæ-нæг ахуыргæнæг нæма у. Ахуыргæ-нæг, фыццæджыдæр, у хъомылгæнæг. 30-40 алыхуызон удгоймæджы дæм куы ныккæсой, уæд уый зон, æмæ сæ алцидæр йæхирдыгонау йæхион до-мы. Куыроймæ иу нукул дон куыд цæуа, сæ 'ппæтмæ дæр ахæм хуызы кæсæн нæй. Алкæмæн дæр ис йæхи туг, хицæн удыхъæд, хицæн ахаст. Алкæй зæрдæмæ дæр сæ ссарын хуæуы хицæн фæндаг.

Уæдæ сывæллонæн асайæн нæй. Æмæ йæ разы æппæты фыццаг дæ 'цæг цæсгом куыдæй равдзай, дæ-хицæн кад кæнын куыд базонай, уый дæр дын афтæ кад кæндзæн. Зын у сывæллоны зæрдæ ссарын, фæлæ дыл йæ зæрдæ иу хатт фæхуыдти, зæгъгæ, уæд сæрибар дæ. Зæрдæ, дам, судзыны бынæй ссарди, зæрдæ, дам, судзыны фындзæй скъахти...

Нæ ахуыргæнæг, нæ хъомылгæнæг Дзæттиаты Раисæ Дзæхотты чызг ныр бирæ зонд, бирæ зæрдæйы хъарм фæхæрдз кодта. Скъола каст куы фæстæм, уæд нын йæ бон зæгъын уыдис: "Фæрнджынаг, амонджы-нæй царды фæндагтыл цæут, мæ хуртæ, адæмы уарзгæйæ". Фæлæ скъолайы къæсæрæй куы рахъытс-тæм, уæддæр нæ алкæй цардвæнда-гыл дæр тыхстис. Æз æмдзæвгæтæ фыссын, уый куы базыдта, уæд мын мæ муртæ бамбырд кæнын кодта, фыссæг Цæгъараты Максимæ, дам, дæ скæнон æмæ дын сæ фена (Мак-сим уæд Фысджыты цæдисы сæрдар уыд, цыдæр хион дæр ын æййæфта).

НОМЫРЫЛ БАКУЫСТОЙ:

Дзуагдæттæг редактор — **Багаты Аврам**. Номыргæн бæрнон — **Æлборты Дианæ**.

Компьютерон мыхуыр — **Хæблиаты Лидæ**.

Дизайн: 1-аг æмæ 4-æм фæрстæн — **Рубайты Нелли**;

2-аг фæрсæн — **Сланты Мæдина**; 3-аг фæрсæн — **Халиты Изæ**.

Корректортæ: 1-аг фæрсæн — **Хъыргъаты Анжелæ**; 2-аг фæрсæн — **Айларты Эмилия**;

3-аг фæрсæн — **Фæрниаты Мæдина**; 4-æм фæрсæн — **Галгойты Наташæ**.

Æз мæ фыстытыл не 'уæндыдтæн æмæ мæ нæ фæндыдис Максиммæ фæмбæлын, фæлæ мæ ахуыргæнæ-джы зæрдæдæрт райсынæй фæтар-стæн æмæ сразы дæн. Æфсæрмытæ-гæнгæ, ныгуылдтыгæнгæ ба-цыдтæн йемæ Максимы кусæн бы-натмæ. Абон дæр мæ нæ рох кæны...

Уæдæй нырмæ Терчы бирæ дон аивгъуыдта æмæ, чи зоны, исчи зæг-гæ, зæгъгæ, кæддæры хуыддæгтæ цы ног кæны. Фæлæ адæймагдзинад, рæстдзинад алы рæстæджы дæр иу сты, сæ бындар фæуой, нæ зæронд кæнынц. Зæххыл æрмæстдæр иу адæймагдзинад ис, иу рæстдзинад ис зæххыл æрмæстдæр. Мæхи кой та æрмæст уымæн кæнын, æмæ адæй-маг йæхи удыл цы бавары, уым рæстдзинад фылдæр ваййы.

Куыст, куыст æмæ куыст. Уæдæ цæфæнды куы фæдзурæм, уæддæр адæймаг йе 'рвылбон удуæлдай тухæнæй у. Йæ хордзинæдтæ йæ тухæнæй рабæрæг ваййынц. Амонд зæххæй сисгæ у, æрмæст æм æр-гуыбыр кæнын хуæуы. Мæнæн мæ фыдыфид мæ къухты фыццаг рувæн ныссагъта, стæй та Къостайы "Ирон фæндыр" ахуыр кодтам. Афтæ куы нæ уыдаид, уæд Къостайы зæрдæйы тугæй фыст тухæн æз афтæ тынг нæ бамбæрстæин, мæ зæрдæйы афтæ тынг нæ ныхъызтаид.

Бирæ ниййарджытæ сæ цотыл æгæр аудынц. Зæнæджы зæнæг, дам, зæнджымагъз у, зæгъгæ, сæ æгæр буцауытæ кæнынц. Сæ къух уа-зал доны дæр никуы атулынц, уазал доны къус сæ хæдзарыл никуы ба-калынц, дæлгомæм къус узлогмæ никуы сфæлдæхынц. Гуырæнбонтæ, къуыдтæ, чындзæхæстæ сын фæкæ-нынц хъомылæй дæр. Куыст дæр, дам, байфæдзысты, сæ ранмæ куы ахæццæ уой, уæд. Афтæмæй сæ зонд хомфыхæй баззайы, мæнæ дзу-лы цард тагъд артыл куыд абурачы-нæй ваййы, мидæгæй та хысæйæ кувид баззайы, афтæ. Цардхъом нæ вай-йынц, афтæмæй Хуыцауæй бонсайæн фæкæнынц, бинонтæ — къæбæр-сайæн. Алыхуызон фыдгæнджытæ сæ сарауы. Сæ ниййарджытæ ма сæ рустæ хæрдмæ бæргæ фæхæфынц, фæлæ байрæджды ваййы.

Кæрæдзийæ дард лæууынц Сывæллæтты схæсын Æмæ сывæллæтты схъомыл, Кæд æмæ æрдæгæсæрт цыхтау Сæ сылы баззæд Сæ мидæг, Æмæ сты Фæстиноны фæлтæрæнтæ кæнынау

Ныр Сæ митæ... Мах дæр нæ ниййарджыты Хуыдыстæм Æмæ сын титыччы фæрдгуытæ Уыдыстæм. Мах дæр пакъуыдзæгъдтыл хуысын

Уарзтам, Фæлæ нæ афтæ нæ сахуыр кодтой Æмæ йæ нæ сæрмæ Нæ хастам. Мах, æнæ батухæнæй, рынчыны нæ, хæддзауы хæринæгтæ æрдомын дæр

Нæ хастам Нæ сæрмæ. Афтæ нæ нæ сахуыр кодтой Æмæ нæ кæрдзынæй дæр Кодтам Фæуыргæлы Фудыргæлы Фуйгауыл Ничиуал фу кæны. Хæрмармыл фæкæнын хуæуы Алцыдæр Сæ хуызæн, Кæнондæ нæ фыццаг æнæраст рæддæмæ